

Jedná Francie správně?

Právě před rokem uveřejnil jsem na tomto místě článek, v němž jsem uvažoval, zda Francie jedná správně. Bylo to po Barthouově notě, kterou se přerušovalo mezinárodní jednání o obecné zbrojní konvenci. Britská vláda otázala se tenkrát Paříže, jaké jsou její přesné požadavky stran zajištění a kontroly zbrojení, které by bylo ženevskou konvencí zákonitě omezeno na podkladě rovného práva, platného pro všechny státy. Konvence sama byla již úplně připravena. Poněvadž se však při tom předpokládalo, že stav německé armády (a ostatních poražených států) bude zvýšen, zatím co stav armády francouzské (a ostatních vítězů) bude omezen tak, aby nastalo jisté vyrovnání sil, čímž dosud platné poměry podle mírové smlouvy nahrazovaly se novým právním řádem, francouzská národní vláda odmítla. Barthou zahájil pak spolu s Litvinovem politiku zabezpečení soustavou paktů o vzájemné pomoci při neomezeném zbrojení. Touto politikou chtěla vláda Doumergue-Barthouova čelit Hitlerovu zbrojení týmiž prostředky. Tvrdil jsem, že to znamená „návrat (či postoupení?) do předválečného světa mezinárodní anarchie a pěstního práva“, a tázal jsem se, zda nám to může být užitečné. Je-li pravda, že Německo zbrojí do války, je tím jen nutnější udržet Společnost národů a praktickou spolupráci všech, kteří chtějí a potřebují mír. Vezměme Německo za slovo, aby jeho věrolomnost případně zas tak vynikla, jako v roce 1914 a přivedla zas na naší stranu pomoc největších demokracií světa!

Za stavu věcí, jaký se vytvářel, byla po mém soudu mezinárodní konvence, omezující a kontrolující zbrojení obecně, právě nejúčinnějším bezpečnostním opatřením. Nám, kteří válku nechystáme, nemůže žádné omezení a žádná kontrola zbrojení vadit. Francie, která nemůže již udržet dosud platný právní stav, musí hledět vytvořit na jeho místě jiný. Je to snad nepříjemná pravda, ale je tomu tak: „Anglie, Amerika ani Itálie nepovažují stav, vytvořený před patnácti lety, za udržitelný fakticky, právně ani mravně. Nemůžeme najít nikoho, kdo by nám pomohl odčinit zbrojení, které nechceme legalisovat — což znamená trvání illegality, demoralisaci“. Naproti tomu „všichni nám pomohou vytvořit a udržet novou, obecnou, přesně vymezenou a kontrolovanou konvenci o zbrojení — což znamená nový zákonný stav a nedozírný pokrok světový.“

Hledal jsem také důvody francouzského jednání proti těmto zásadám a nalézal je ve dvojitým klamném spoléhání: 1. Že Německo bude opakovat předválečné chyby; 2. že Anglie není správně reprezentována vládou Mac Donaldovou — což obojí vedlo k důvěře, že Anglie se konec konců v kritické situaci octne vždy po boku Francie. Vláda Doumergue-Barthouova, jež po této stránce byla nesporně representační pro francouzské stanovisko, očekávala tedy od Hitlera divo-

činy, které popudí celý svět a donutí jej, to jest především právě Angličany, postavit se chtě nechtě do jednotné fronty s Francouzi a všemi ostatními postiženými proti němu. Naproti tomu soudil jsem, že Hitlerův režim bude postupovat s vypočítavou umírněností a přívětivostí vůči tomu i onomu a může si „dovolit věci, o nichž se režimům s parlamentní závislostí ani nesní“. — „Německo bude zbrojit jen v mezích, považovaných neutrálním veřejným míněním za oprávněné a může docela dobře dospěti s Anglií k separátním úmlouvám o omezení zbrojení na moři a ve vzduchu.“ — To bylo napsáno a vytištěno dne 13. června 1934. Každý si to může srovnat s vlastní zkušeností za posledních dvanáct měsíců, a zejména s dnešní situací po Hitlerově řeči se třinácti body ze dne 21. května a po anglo-německé námořní úmluvě ze dne 18. června.

Představme si nejprve, co jsme loni zamítli a postavme proti tomu nejen co je dnes už hotovou věcí, nýbrž zejména to, co si dnes sami přejeme, s čím se tedy spokojujeme. Úmluva v roce 1934 budovala se obecně, na podkladě ženevském, a zahrnovala sověty a Turky stejně, jako Němce a Maďary. V podstatě šlo ještě o schema Mac Donaldova plánu, který byl podán na odzbrojovací konferenci na jaře 1933 a předvídal paritu branných sil Německa a Francie na úrovni 200.000 mužů, sloužících po jeden rok, při čemž však Francie mohla mít v koloniích (to jest hlavně v blízké severní Africe) ještě jednu takovou armádu, tedy celkem 400.000 mužů pod prapory. Výzbroj měla být rovněž jednotná, s maximálním kalibrem děl 15 centimetrů, letectví pro velmoci omezeno na 500 strojů, při čemž Německu se ještě povolovati nemělo, v předpokladu, že dojde postupně ke zrušení vojenského letectví vůbec. Hitler požadoval naproti tomu za první návštěvy Edeňovy v Berlíně jen zvýšení německého presenčního stavu na 300.000 mužů a tytéž zbraně, jež nebudou hned v první odzbrojovací periodě zrušeny u ostatních států. Tedy celkem tak zv. lehčí defenzivní výzbroj. V letectví měla to být stíhací letadla. Později, když se ukázalo zrušení vojenského letectví naprosto utopickým, uváděly se německé požadavky: polovina francouzského nebo třetina všeho okolního letectví (Francie plus ČSR. plus Polsko). Pokud jde o kontrolu, přijímal Hitler všechno, co bude platit i pro druhé.

To tedy loni padlo. Zbrojení nebylo omezeno žádnou obecnou konvencí. Zůstávalo ovšem pro některé státy titulárně omezeno mírovou smlouvou versaillskou. Ale to neznamenal nic jiného, než že státy slabé budou zbrojit dále tajně, a stát den ze dne silnější a odvážnější i veřejně. Zlepšení vojenské organizace a určitá modernisace našich vlastních armád, zatím provedená, má ovšem svou hodnotu, ale ta je relativní v poměru

ke kvantitě a kvalitě nové výzbroje německé, maďarské atd. Co bylo vykonáno diplomaticky ke zvýšení naší bezpečnosti, to jsou zejména smlouvy o vzájemné pomoci s Ruskem, precisující staré obecně platné závazky XVI. článku Úmluvy Společnosti národů. Ty jsme mohli sjednat, kdybychom toho shledávali potřebu, také po přijetí obecné odzbrojovací konvence s příslušnými kontrolními a sankčními opatřeními, jež nám Angličani nabízeli.

Barthouovou myšlenkou byl

východní pakt,

svírající německou dynamičnost železným kruhem spojenců: Francie, Itálie, Československa (Malé dohody), Polska a Ruska, při čemž Anglie měla zachovávat blahovolnou neutralitu. Anglie zaujala sice po nezdaru její iniciativy obvyklé vyčkávací stanovisko, ale to neříkalo, že by souhlasila nebo se vzdávala. Právě jen čekala: na příležitost, na zkušenosti, na obrat francouzské politiky samotné. — Nedal na sebe dlouho čekat, poněvadž východní pakt se prostě ukázal neproveditelný. Nikoli pro odpor německý nebo anglický, nýbrž pro odpor především polský a pro nutné vnitřní rozpory mezi jednotlivými členy této složité soustavy. Polsko kategoricky odmítlo stavět se do jedné řady s Ruskem (při čemž bolševictví hrálo podřízenou úlohu). Je zbytečno rozebírat na tomto místě zvláštní důvody Polska. Ať to byly opravdu vlastní zřetele na bezpečnost země, kterou by měly procházet cizí armády, či zřetele na německého souseda, s nímž se Polsku podařilo před tím sjednat výhodné vyrovnání, jisto je, že Polsko nechtělo východní pakt a bez něho nedal se uskutečnit. Tím padla už loni také Barthouova koncepce bezpečnosti, kterou stavěl proti Anglické myšlence odzbrojovací. Nebylo k tomu ani třeba dalších nesnází, zejména mezi Itálií a Jugoslavií, jež rušily druhy regionální pakt, dunajský, doplňující pakt východní. Barthou skončil v gloriolce tragické smrti po boku krále Alexandra, ale ve skutečnosti ještě přežil svou politiku. Bylo to patrné z toho, že Doumergue sám povolal hned jako jeho nástupce Laval, představitele docela jiné tendence a metody, osobnost celým temperamentem i politickou mentalitou diametrálně odlišnou. Laval likvidoval nejen poslední přežitek staré francouzské rýnské politiky, politiku sárskou, nýbrž i východní pakt v původní verzi, takže v Moskvě vzbudil nejprve značnou nedůvěru. Docela neprávem. Laval nikdy nenapadlo jít na německé nabídky přímého dorozumění — jehož cena je známa: volná ruka v Evropě střední a východní. Tento chytrý sedlák je pouze prost ilusí a snů, jimž podléhají namnoze právě nejkultivovanější francouzští státníci. Laval měří vše správnou mírou a určuje každé věci ve svém plánu správné místo. Proto resignoval na tak z v. samostatnou a iniciativní francouzskou politiku, jež aspirovala na jistou diktaturu v politice mezinárodní, chtěla jiným státům předpisovat aspoň programaticky jejich místo. Laval dovede se znamenitě vmyslit nejen v to, co jiní myslí a chtějí, nýbrž i v to, co potřebují a musí chtít a neočekává tudíž od nich více, než mohou dát. Jeho program znamená kooperaci, ale nejen v tom lidském, příliš lidském smyslu; půjdeme s vámi, půjdete-li s námi, nebo souhlasíme, chcete-li totéž, co my. U něho je to objektivně vyrovnání

na střední linii, vzájemné ústupky a shoda v jednom podstatném a všem užitečném.

V tomto smyslu se Laval dohodl už v prosinci minulého roku se sověty a s ČSR. (ženevský protokol), v lednu t. r. s Itálií, v únoru t. r. s Anglií. Z toho vyšel

program ze dne 3. února,

který obsahoval zrušení V. části mírové smlouvy versailleské a stavěl na její místo obecnou konvenci o omezení a kontrole zbrojení s pakty bezpečnosti v rámci regionálním, ale na podkladu a v duchu ženevském. Leč č a s je rozhodující faktor v životě lidském a dění světovém. Co v roce 1934 znamenalo ještě oběť s naší strany — která by se byla vyplatila — znamenalo v roce 1935 již nabídku, která byla předstížena skutečností a tudíž vlastně požadavek — který druhá strana odmítla. Německo nemohlo již potřebovat povolení armády o 300.000 mužů s lehkou výzbrojí a slabým letectvem, když mělo již vše připraveno pro armádu dvakrát tak velikou, kterou mu dodá prosté obnovení obecné branné povinnosti. Krom toho dovedl německý průmysl improvizovat za dobu těch dvanácti měsíců výzbroj a letectví v takovém měřítku a výkonnosti, že aspoň Anglie, která do poslední chvíle zadržovala závady ve zbrojení, byla tím postavena úplně do stínu. 16. března t. r. Hitlerova vláda vzala si záminku nejprve z anglické Bílé knihy o zbrojení a pak z prodloužení vojenské služby ve Francii na dvě léta — (poněvadž při jednoleté by hubené válečné ročníky ve Francii nevydaly ani polovičku toho, co ročník německý) a ohlásila jednostranným rozhodnutím zavedení obecné branné povinnosti. To byla ovšem zvláště, roztrhání V. části míru versailleského, jež zasluhovalo odsouzení. Ale opět mýlil se každý, kdo by byl soudil, že Společnost národů, to jest velmoci, bývalí spojenci, proti Německu něco podniknou. To by bylo bývalo důkladně opožděné. I morální rozhořčení mělo již silně falešný zvuk. Každý se již vyrovnal svým způsobem se známou věcí. Bohužel, každý jinak.

Francouzské veřejné mínění usoudilo nyní, že po takovém důkazu zlé vůle Německa — který následoval právě po důkazu dobré vůle francouzské — uzná Anglie, že s Německem nelze jednat a zaujme to místo v jednotné frontě obrany, které je jí vyhrazeno. Na útok, na skutečné ztrestání Německa již ani ve Francii nikdo nemyslí. Ale co to znamená

jednotná fronta obrany?

Je možno Německo obklíčit a věčně hlídat, aby nikudy nevyrazilo? To by předpokládalo ještě ve vyšší potenci to, co se už Barthouovi nepodařilo. Je nepředstavitelné, aby státy trvale odstavily vše ostatní, co je dělí a trčely jako hypnotisovány na jedno nebezpečí.

Bylo vyhrazeno nejprve velkému realistovi nebo chcete-li cynikovi soudobé politiky Mussolinimu, aby nás o tom poučil. Odmítl přímo státi se fossilní hlídkou na Brenneru a pustil se do volného lovu ve východní Africe. Jakmile shledal, že Rakousko mu nepadne za kořist, nejprve už pro náš odpor, zejména jihoslovanský, pak pro zesílení Německa technicky i politicky, zařídil se podle toho. Ztratil úměrně zájmu na střední Evropě a nabyl jej na Habeši. Tam rozhodně odpor ani konkurence nebudou tak veliké. Pro nás přichází tu v úvahu právě jen ta okolnost, že ne

právní nebo mravní — to bychom už předpokládali rozřešení našeho problému — nýbrž faktická a mocenská situace rozhoduje. Německo vypadá morálně lépe než loni, ale mocensky a tudíž i diplomaticky je na tom nesrovnatelně lépe. Loni ještě žádal o něco, nač mělo nesporně právo — ale co se mu tudíž mohlo odepřít — letos si vzalo, nač mělo nárok — a nabídl ostatním vyrovnání za podmínek, které se ovšem hodí především jemu a ti druzí pospíchají, aby se s ním vyrovnali, pokud v tom ještě mohou najít také pro sebe nějakou výhodu. To začal právě Mussolini, jenže nedospěl tak rychle k výsledku, jako na příklad Angličani, kteří měli zvláště snadnou hru. Mussolini brání určitou posici a musí od Německa dosáhnout aspoň určitého minima uznání a záruk. Je v podstatě v tomže poměru k Německu, jako jsme my. Ale Mussolini ustupuje, podle toho, co je o německo-italském vyjednávání stran dunajského paktu známo, velmi silně. Smlouva od počátku měla být na rozdíl od paktu východního pouhým paktem konsultativním se závazkem neútočení a nevměšování se. Tedy Německo by se vázalo prostě, že do Rakouska nevtřhne a nebude tu podporovat podvrtnou agitaci a puče. Za to žádá však, aby také Itálie se nevměšovala, čili z Rakouska vypadla. Poněvadž důsledky takové radikální změny se jeví docela jednoznačně, je shoda arci obtížná. Za to vyhovuje se již Německu v námitkách proti bilaterálním smlouvám vzájemné pomoci mezi námi, které měly býti vojenskými zajišťovacími smlouvami o případné intervenci. Má se zůstat jen při konsultaci. Takové řešení mohli jsme však ve střední Evropě i na východě mít už dávno. Nelze nemyslet na obchod Tarquiniův s knihami Sibylinými.

Nejnápadněji se ovšem jeví hluboký pokles úrovně mezinárodního jednání

separátní dohodou Anglie s Německem

o zbrojení námořním, kterou neprovedl pacifista a germanofil Mac Donald, nýbrž již konzervatívec Baldwin, autor hesla o anglické hranici na Rýně. Při tom Anglie zřejmě nemohla jednat jinak, než jednala. Bylo by to neodpustitelné nejen s jejího soukromého hlediska, nýbrž i s hlediska obecného zájmu na omezení zbrojení a generální úpravě politických poměrů, kdyby byla zamítla velkolepou nabídkou Hitlerovu uznat britskou superioritu na moři a spokojit se trvale s 35% její tonáže, při čemž ještě se ponechává Londýnu na rozhodnutí, jakou kvotu chce přiznat státům ostatním. Zároveň jeví se však znepokojení ve Francii jen tím důvodnějším, že došlo k takovému výhodnému vyrovnání mezi Německem a Anglií, v thematic, které je tradičně pro ni nejživotnějšího významu. Není ani třeba číst znovu závěrečné partie knihy „Mein Kampf“, aby každého přímo trklo, proč je Německo náhle tak skromné. Hitlerovci rozhodně nejsou Bourbonové. Mnoho zapomněli a mnoho se skutečně také naučili z historie posledních Hohenzollerů. Německo tedy už nebude rivalisovat s Anglií, jeho budoucnost není už na moři, je zase na souši jako za dob velkých rozmnožitelů říše směrem k východu a jihovýchodu. Anglie ovšem bude se vždycky stavět proti válce. Tak, jako to vidíme právě dnes, kdy jde o válku ve východní Africe. Ale bude mít na Rakousku, Československu, Balta, Ukrajině, někdy vůbec takový zájem jako má

aspoň na Habeši? A bude tu vždy Společnost národů a její úmluva, na nichž by měla takový zájem, jaký projevuje dosud?

Povážlivost známek, které se jeví v nynější mezinárodní situaci, spočívá v rozkladu toho, čemu jsme mohli říkat spojenecká jednota, poněvadž to bylo totéž jako společenství všech států, které měly zájem na udržení a organisaci míru. Celý rozdíl mezi dneškem a včerejškem je v tom, že dříve, v ženevské periodě, za odzbrojovací konference, pracovalo a zápasilo se o mír s p o l e č n ě, nyní hledí každý zachránit svou kůži nebo obstarat své interesy na vlastní pěst. Necht' si každý udělá svůj úsudek o tom, za kterých podmínek může se lépe dařit našim vlastním zájmům, ať již slovo náš pojmáme v užším či širším smyslu, jako Francii a její kruh, či speciálně Československo.

Kritická otázka zní nyní, zda se Lavalovi podaří obnovit spojeneckou jednotu, která se nedá vytvořit a praktikovat jinak, než na půdě Společnosti národů. Anglie nezná alianční politiku. Nebude-li moci pracovat v Ženevě, vrátí se prostě ke své houpačce vyrovnávání sil v Evropě, a jmenování sira Samuela Hoare a ministrem zahraničí svědčí jen, že má k tomu již značnou náklonnost. Z vnějšíku jeví se to pak jako ramenářství a poskytuje postiženým, jimiž jsou jednou ti, po druhé oni, příležitost k nadávání na perfidnost Albionu. Na věci se tím arci nic nezmění. Baldwin prohlásil nedávno, že válka s Francií je nemyslitelná, ale že je žádoucí dospět ke stejnému přátelství s Německem. To znamená, že na Anglii lze spolehnout jen v politice míru. V přípravách k válce je nevypočítatelná. A naše kalkulace nevychází bez Anglie dobře ani ve válce ani v míru.

Rudolf Procházka.

poznámky

Poučení z katolického sjezdu

Co se vyřídilo?

Na způsobu, jakým veřejnost reagovala na katolický sjezd, byla jedna věc velmi nápadná: nikdo se příliš nestaral o to, že toto shromáždění katolíků z celého státu bylo myšleno jako pracovní sjezd, který koná schůze, debatuje, na něčem se usnáší a hledí něco vyřídít ve veřejném životě. Nejen nezáčastně obecenstvo, ale ani katolíci sami, zdá se, po této stránce mnoho neočekávali a snad jim ani nenapadlo, že by vůbec mohli očekávat. Zajímali se víc o manifestace a o papežského legáta než o pracovní schůze. Stejně zhodnotila sjezd žurnalistika, ať už mimoděk či vědomě. Čtli jsme dlouhé referáty o stránce manifestační, ale žádné referáty o stránce pracovní. Patrně tu nebylo o čem referovat. Konaly se sice veliké schůze, ale dovedeme si představit, jak to na nich vypadalo: vystoupila vynikající katolická osobnost a věřící zbožně poslouchali. Není známo, že by se byl potom ujal slova nějaký Slovák v kroji a pověděl, jak to podle jeho mínění s vírou vlastně je a co by se její pomocí mělo zařídit. Na každém jiném sjezdu je vždycky mnoho starostí o debatu, zdali jaká bude, jak dopadne, který směr to v ní vyhraje. Tady takových starostí nebylo. Neboť je v postatě katolicismu, že se nedebatuje. Neříkám to proto, abych tento velký katolický podnik snižoval. Konstatuji prostě fakt, že skoro nikoho nenapadlo, aby se zajímal o věcný výsledek sjezdového jednání. Jedni se divili, že katolíci takový sjezd vůbec dali dohromady, druzí v něm viděli zajímavou podívanou, třetí jej oceňovali se stanoviska politického a věřící v něm viděli především příležitost k povznesení a upevnění mysli. Nepochybně měli katolíci největší radost z toho, že mohli sami

sobě i jiným ukázati, že jsou tady a že je jich mnoho. O nic jiného jim celkem nešlo.

Bylo ovšem vydáno poselství československého episkopátu, jež by bylo lze při jisté shovívavosti považovat za program, kdyby i ono nebylo tak typicky katolicky jednoduché. Záleželo v podstatě ve výzvě, aby se všichni lidé obrátili ke Kristu. Pak prý bude všechno dobře. Je tam zvláštní zmínka o dělnictvu, jemuž se slibuje, že biskupové budou podporovat jeho oprávněné požadavky, bude-li se jich dělnictvo domáhat cestou spravedlnosti a nikoli cestou třídního boje. Je to hezky řečeno, ale těžko si představit, co je tím přesně míněno. Má snad dělnictvo vystoupit ze socialistických stran a svěřit starost o své zájmy pánům biskupům? Snad by bylo lépe konkrétně říci, které požadavky považuje episkopát za spravedlivé a které nikoli, a rovnou se za ty spravedlivé postavit, ať už se jich dělnictvo domáhá ve jménu čehokoli. Spravedlivý požadavek se nestane nespravedlivým, nalepí-li se na něj viněta třídního zájmu a nespravedlivý se zase nezmění ve spravedlivý, byl-li pokropen svččenou vodou. Proto opakujeme: význam sjezdu nebyl v pozitivní stránce pracovní a programové, nýbrž v manifestacích a v některých okolnostech průvodních. Které to byly?

Německo v pozadí.

Je důležité, že ke sjezdu došlo ve chvíli, kdy se v Německu odehrává zápas mezi vládním režimem a mezi katolickým náboženstvím. Někteří pozorovatelé na místě samém praví, že posice katolicismu v Německu se přeceňují. Tvrdí, že lid je v celku na straně režimu, který dovede mistrně využívat katolických přehmatů, jako byl na příklad pokus o tajný vývoz valut některými řádovými příslušníky, a že si kněží i vysoká hierarchie smějí dovolit jenom velice málo. Pravděpodobně je tomu tak. Ale zdá se nám důležitější, že v tomto zápase, i když je sebe těžší a i když má zdánlivě sebe méně výsledků, má německý katolicismus sympatie světa na své straně. Pokrokaři a socialisté za hranicemi a jistě i v hranicích Německa zapominají na to, co je od katolicismu děli a obracejí víc pozornost k tomu, co je s ním v této chvíli spojuje, to jest obrana proti přepjatému nacionalismu a rasové vylučnosti. Ukázalo se, že katolictví, socialismus a demokracie mají přes všechny veliké rozpory také jednoho společného jmenovatele, totiž všelidství. Jsou poselstvím pro celý svět a pro všechny lidi, kdežto nacionální socialismus jenom pro jedno plemeno, domněle nejvyšší a povolane vládnouti ostatním. O těchto věcech se na pražském sjezdu otevřeně nemluvalo, ale zajisté je všichni cítili. Jak by jinak bylo možné, aby si předsednictvo sjezdu vyměnilo tak srdečný pozdrav s židovskou náboženskou obcí, s těmi, na něž lidový katolicismus — není to tak dávno — křičel, že ukřižovali Krista Pána?

A co pokrokový tábor?

Před sjezdem a při něm jsme se neustávali ohlížet na pokrokový tábor, to jest také na sebe. Co dělal, jak se choval, jaké poučení si odnesl? V ohledu chování máme vysvědčení od samých katolíků, kteří uznali, že si i odpůrci počínali naprosto slušně. Děkujeme tedy za dobré zdání a vyprošujeme si po této stránce vzájemnost.

Tato korektnost neznamená v podstatě nic víc, než že pokrokoví lidé berou demokracii doopravdy. Držíce se této zásady, nebudou mít nic proti tomu, aby si katolíci postavili po druhé na Václavském náměstí kříž třeba dvakrát tak vysoký jako byl ten minulý. Mají k tomu všechnu svobodu a dostane se jim stejně zdvořilosti a ochrany jako tentokrát. Mohou zmobilisovati všechny církevní zaměstnance, světit vozidla všeho druhu, mohou kázat, agitovat a přesvědčovat, pokud se jim zlíbí a pokud je lidé budou poslouchat. Vše, čeho si v tomto ohledu žádáme, jest, aby nám bylo bez překážky dovoleno totéž. Neradi bychom, aby o tom nyní, po poměrném úspěchu sjezdu, vznikly u katolíků nějaké pochybnosti. Chceme proto znovu říci, jak v tomto směru rozumíme demokracii.

Pokud jde o náboženství, znamená nám demokracie konfesiční neutralitu státu. To není nepřátelství k náboženství. Stát musí náboženské vyznání svých občanů respektovat a chránit, stejně jako respektuje a chrání jejich přesvědčení politické, pokud není namířeno proti ústavě. Nesmí však, nebo aspoň nemá podporovat jedno na úkor druhého. Stát je nad stranami i nad církvemi. To znamená, že všechno státní má být mezistranické a mezicírkevní, jinými slovy, že to má stejně sloužit stranám i církvím všem. Jako nemohou být zvláštní úřady pro katolíky a pro evangelíky,

tak nemají být ani zvláštní státní nebo státem podporované školy pro to či ono vyznání. Pokud si kdo chce zařídit takovou školu soukromě, není proti tomu námitek, splní-li jisté zákonité předpoklady. Nesmí však čekat, že tato škola bude mít stejný význam a platnost jako škola státní, podobně jako nesmí čekat od soukromého úřadu to, co mu může opatřit jen úřad státní. Stát je jen jeden a církví je mnoho, čímž je řečeno, že se církev nesmí snažit nahrazovat stát. Víme, že katolíci s námi nebudou v této věci souhlasit a že se budou dovolávat zásady, která zní asi takto: církev má vládnout státu. Prosíme je však, aby uvážili to, co řekneme dále.

Stát totální a liberální.

Názor, který jsme vyslovili výše, že stát má být pro všechny církve společnou neutrální základnou, je v podstatě názor liberální. Znamená, že funkce státu má být omezena jen na potřeby všem obyvatelům společné, že se stát nemá míchat do osobního přesvědčení a že má prostě regulovat vztahy, jež pocházejí z rozmanitosti názorů, povolání, pohlaví, náboženství atd. Toto není názor katolické církve. Ta naopak potírá tuto liberální neutralitu a reklamuje právo — aspoň tam, kde mají její příslušníci většinu — na úlohu vedoucí. Přeje si určovati kulturní a morální život obyvatelstva a žádá, aby jí v tom stát svým správním aparátem sloužil. Jak známo, vymyslely pro to katolické noviny název „kulturní demokracie“, aby to znělo českému uchu přijatelněji. Ale je to pravý opak demokracie, jak jí rozumíme my.

To, co katolická církev takto žádá, není nic jiného, než jistá forma totálního státu. Také různé denominace fašismu táhnou do boje proti liberálnímu státu a nechtějí nic vědět o jeho neutralitě — tentokrát vůči politickým stranám. Nacionální socialisté němečtí mu posměšně říkají „Nachtwachterstaat“, chtějíce tak naznačit nicotnost úlohy, na niž se tento stát omezuje. Také oni nejsou ochotni spokojiti se s postavením jednoho z mnohých a soutěžit pokojně na neutrální půdě státu s ostatními politickými směry. Také oni reklamují vedení ve všech směrech a zaprahají stát do služeb svého programu.

Prosíme teď katolíky, aby na okamžik přestali myslet na své touhy a obrátili pozornost na tyto dvě možnosti: stát liberální a stát nacionálně-socialistický, a aby si rozmyslili, v kterém z nich by se jim žilo lépe. Tato úvaha má značnou praktickou cenu. Zdá se nám totiž, že se dnes nerozhoduje mezi liberalismem a totalitou katolickou, nýbrž mezi liberalismem a totalitou fašistickou. Doba není taková, aby mohl katolicismus dosáhnout všeho a zařídit se zcela podle svého. Bude proto nucen zvolit menší zlo, to jest takový režim, který sice neuspokojuje všechny jeho požadavky, ale který mu při tom dává velkou volnost a možnost svobodného působení. Spoléháme na katolický důvtip, že uhodne, který režim to je.

Zd. Smetáček

Obratnost nic nestojí

Psali jsme tu před katol. sjezdem o obratné politice nynějšího papeže. Ukázala se i na tomto sjezdu a přinesla ovoce. Její prostředky byly velmi jednoduché. Především bylo krátce před sjezdem ukončeno zdoluhavé jednání o provedení modu vivendi, způsobem pro náš stát jistě velmi uspokojivým, ale zároveň takovým, při němž Vatikán nic neztrácí, nýbrž získává. Jestliže Vatikán svoluje, aby se hranice diecezí kryly s hranicemi republiky, je to jistě potěšitelné uznání naší územní stability od mocnosti staré a stále ještě významné. Ale jaká je to ve skutečnosti zásluha, přinést toto uznání po sedmnácti letech naší státní existence? Je to pouhé uznání už dost starého a vžitého faktu, které Vatikán stálo asi takovou námahu jako kohokoli z nás stojí vyslovení soudu, že v Japonsku existuje Tokio. Nicméně to byl soud vyslovený v pravou chvíli a proto za Vatikán sklidil vděčnost. Je to velmi poučné pro poznání o tom, jak v politice záleží na volbě pravého psychologického okamžiku i pro věci jednoduché, které by za jiných okolností ani nezbudily pozornosti. Máme ostatně příklad ze svého nedávného uznání Ruska. Šestnáct let se o tom u nás debatovalo, bojovalo a šestnáct let se to odkládalo pro odpor známých činitelů. Náš průmysl to stálo mnoho peněz a nás všechny mnoho nepřijemnosti. Nakonec jsme uznali Sovětský svaz jedni z posledních a nečinili jsme tím o nic víc, než letos Vatikán, když uznává naše hranice. Dovedli jsme však rovněž zvoliti pravý okamžik, kdy mezinárodní nebezpečí dalo této manifestaci náležitou ovzduší, a tak jsme místo formálního diplomatického aktu měli velikou politickou událost, z níž vzešlo přátelství, návštěvy a letos konečně i spojenecká smlouva.

Demaj ošetrný čin Vatikánu bylo to, že poslal na katolícky svet zvláštného legáta, a že k tomu vybral francouzského kardinála, ktorý měl zaručeno přátelské přijetí už proto, že pochází z přátelského národa. Vida, co znamená mezinárodní politika i pro papeže, a jak je dobře, umět využít světských politických vztahů! Kardinálové jsou přece všude po světě a se stanoviska náboženského je to jedno, přijede-li Francouz nebo Španěl. Ale není to jedno se stanoviska nálady národního obyvatelstva a jeho psychologie. Byl tu na příklad i kardinál polský, ale o toho se jednak nikdo nezajímal, a jednak se tento hodnostář také zdržel jen tak dlouho, co by měl čas přestoupit z rychlíku varšavského do rychlíku vídeňského. Přijel tedy z Francie zvláštní papežův posel k národu husitů, nevěrců a rebelantů a hle! Národ husitů je věčen, polichocen a spokojen. Ledacos, čemu se tento národ do nedávna smával, u příležitosti této návštěvy oživilo: pražské milostné jezulátko, papežský prapor, udílení odpustků a požehnání, čtení papežské bully a pod. Někteří čilí kněží pochopili situaci a začali narychlo podávat svátost oltářní a svítit automobily. Milost církevní hierarchie se proudem rozlévala nad hlavním městem národa kacířů. A národ kacířů se tomu nevysmíval, neprotestoval a choval se velmi slušně. Jak poučné pro celou psychologii našeho kacířství! Je v něm, přesně vzato, víc pocitu méněcennosti než skutečného kacířství. Opravdoví a zapřísáhlí kacíři by si patrně nestěžovali na to, že jim papež neudělal kardinála, a jistě by se také z daleka široka neseběhli, aby se podívali na papežova zvláštního posla. Kdyby byli římsí papežové tuto psychologii pochopili dřív, byly by, možná, dějiny dozvuků české reformace o hodně kratší.

Z. S.

Věcné poznámky k posledním aktům britské politiky

Bylo by to jistě naprosto zbytečné a neúčinné počínání dělat advokáta anglické politiky, která se pramálo stará o úsudek ciziny, a československé stanovisko k n á m o ř u i d o h o d ě (1.) nebo h a b e š s k é o t á z k e (2.) figuruje jistě až na posledních místech v řadě referátů příslušných diplomatických orgánů, které jinak konají svoji práci jistě svědomitě. Ale je v našem vlastním zájmu vidět jasně do souvislosti věci a neztrácet ani ve zmatcích boje smysl pro správnou informaci. Tedy ad 1. Jisto je, že separátní dohoda s Německem je nepěkný kousek, který Anglie zahrála svým přátelům ze Stresy. (Na jiném místě vykládám, proč k tomu došlo.) Z toho však nepochybně, že věc sama je špatná, a to nejen pokud jde o Anglii, nýbrž i s hlediska obecného. Špatné je, že Německo se Anglii zavděčilo, že si ji získalo. Ale to je jiná otázka. A myslím, že bylo naší starostí dbát, aby k tomu nedošlo, ne povinností Anglie namítat každou německou nabídku, nebrat od nich nic, ani to, co před válkou nebylo lze dostat za žádnou cenu.

Ale všimněme si věci samé. Říká se: Anglie schválila porušení versailleské smlouvy. Nikoli, vzala je pouze na vědomí a učinila z toho důsledek: nahradila ji jinou smlouvou, za daných okolností neméně výhodnou. Tomu se říká realistická, a řekněme přímo, rozumná politika. Když Německo ohlásilo jí veřejně, že se V. částí mírové smlouvy necítí dále vázáno, bylo možno provést jen dvoji: buď donutit je k poslušnosti (válka) nebo se tomu přizpůsobit (nová smlouva). První odpadlo, ergo? — Dobrá, pak ale bylo třeba sjednat dohodu společnou, namítá Paříž. Zcela správně, ale ukázalo se, že společnou dohodu nelze ujednat, poněvadž to předpokládá dohodu mnoha stran o mnoha věcech. Nejen o všech druhích sbraní, nýbrž i o paktech, východním a dunajském. Mezitím čas nestojí. Němci zbrojí na zemi, ve vzduchu i na vodě. Má se proto, že nelze současně zarazit vzrůst jejich moci na všech polích, odmítnout jeho zaražení i tam, kde je to možné?

Anglie povoluje Německu velké loďstvo. Místo dosavadních 100.000 tun, bude mít 400.000 tun. Pardon, podle smlouvy mělo mít 100.000 tun, ale tu, jak známo, už vypovědělo, a kdyby se nesjednala nová, mohlo by si postavit co by chtělo. — Ale Německo nedodrží ani novou smlouvu! — To se ukáže. Kdybychom se to chtěli domnívat předem, nemělo by smyslu jednat s ním ani v Ženevě. Ostatně aktuálně se na situaci nic nemění. Německo stavělo a může stavět dál, jen s tím rozdílem, že nyní jsou rozsah a forma jeho staveb pro každý rok mírně. — Namítá se, že Francie a Itálie musí nyní stavět také a že se tím rozpoutávají závody ve zbrojení. Což při důvěrném německém zbrojení by stavět nemusily? Což tím, že se smlouvě omezuje německé zbrojení na 35% anglického se jejich situace zhoršuje? Francie sama dnes udává svůj námořní poměr k Anglii na 55%—60%! To znamená,

že se po londýnské smlouvě stává více než o 50% silnější než Německo, ač před válkou byla o 30% slabší! Kdyby Francie chtěla nyní ještě zlepšovat svůj poměr k Německu, donutila by tím jen Anglii, aby také zvyšovala, při čemž by Německo zachovávalo stále stejnou svou relaci k Anglii (35%), takže by se právě Němci a Angličani stávali spojenci a my dosahovali jen toho, čemu se chceme vyhnouti! Nikdo přece nemohl očekávat, že Němci kdy a kde (snad na odzbrojovací konferenci), přijmou ještě větší omezení svého loďstva? Diaboličnost německé politiky spočívá právě v tom, že se na moři tak uskrovnuje a „vráží klín mezi spojence“, ale zde francouzské diplomacii nezbyvá, než aby se chytla za nos (ona totiž se Anglické admirality nikdy nezavděčovala, viz zejména otázku metody globální či podle kategorií a odstranění ponorek) a ne aby ten klín, který Hitler tak chytře na trhlínu anglo-francouzské spolupráce nasadil, horlivě dále vrážela.

Podobné neporozumění projevuje se ve věci habešské. Je nesporné, že světová moc Anglie má svoje zájmy v Habeši (jako je měla a má v Mandžusku a Číně), ale z toho ještě nepochybně, že by se její zájem na Společnosti národů měl považovat za líceměrný, nebo dokonce, že by se ohromná odpovědnost Ženevy v této věci mohla popírat a zavírat oči před smrtelným nebezpečím, v němž se ocitá. To neznamená, že my bychom se měli zas tak exponovat jako proti Japonsku, ale exponuje-li se někdo jiný, zejména je-li to Anglie, a činí to tak jak jsme viděli na pokusu Edenově, není to hodno podezřívání a zesměšňování. Směšná je spíše námitka stran konkurenčního poškození přístavu a dráhy v Džibuti odstoupením anglického území Habeši, jakoby italské plány na úplné ovládnutí Habeše francouzské obchodní zájmy tam nepoškozovaly. My jsme nuceni a budeme nuceni, ukládat si krajní rezervu, i když se věc bude projednávat znovu před Radou S. N., ale to neznamená, že bychom měli naopak napadat úsilí směřující k záchraně mezinárodního právního řádu a jeho institucí. Rudolf Procházka

Proč jsme vlastně volili?

Dne 26. května byla zvolena zemská zastupitelstva čtyř zemí, na něž je Československo rozděleno. Ačkoliv zákon striktně nařizuje, že zemská zastupitelstva musí být svolána do třiceti dnů po dni voleb, dosud žádné ze čtyř zemských zastupitelstev svoláno nebylo. Vláda dokonce ještě ani nejednala o výběru lidí, které má podle zákona povinnost jmenovati za členy-odborníky. V tom je právě háček a je to háček, který se nám jednou zle vymstí. U nás je už totiž trvalý zjev, že všechno z troskotává na osobní otázky. Jednou je to jmenování vlády, po druhé jmenování státních tajemníků, volba členů ústavního soudu nebo jmenování odborníků do zemských zastupitelstev.

Nejde dnes už ani o klíč, podle něhož se má jmenování provést. Jde opravdu jen o osobnosti, osoby i osobky, o vnitřní nesnáze jednotlivých koaličních stran i koalice celé. Pro několik nevýznamných okresních politiků, kteří aspirují na bezvýznamné funkce v nevýznamném a spíše dekorativním než pracovním sboru, se tu ohýbá zákon. Nikdo se proti tomu ani neozve, jako by nedodržování zákona byla u nás už věc běžná. Vláda, která si svoji funkci administrativní dala zmocňováním zákonem změnit ve funkci zákonodárnou, měla by mít odpovědnost zákonodárcovu především. Ona dnes vydává zákony (v podobě nařízení), a jaký respekt má mít občan k jejím zákonům, když ona sama z malicherných důvodů a z nedostatku pracovního režie nezachovává zákon, uložený jí k provedení parlamentem? Jídlem roste apetit a bylo by nezděravé neozvat se, když je znásilňován zákon ve formalitě, aby jednou nebyl ohnut zákon závažnější v zásadě.

Občan chce vědět, proč musel volit, když zvolenému se nedostává práva? Občan je zvědav, proč bylo tolik spěchu s volbami, když zvolení budou čekat od května do září, aby jim bylo dovoleno ujmout se volbou nabytých úřadů? Občan, který byl poslušně volebního zákona a vykonal správně svou občanskou povinnost u volební urny, má právo dostat odpovědi na svoje otázky. eve

Nekonečná historie přejezdu u Chuchle

Chuchelská silnice křížuje se se železniční tratí. Po této trati jezdí denně asi 100 vlaků. Železniční závory jsou na určitou dobu před přejezdem vlaků spouštěny a teprve po odjezdu znovu uvolňovány a již od převratu zabývají se zúčastněné úřady projektem zřízení podjezdu. Touto záležitostí se již pro řadu roků zabývají městská rada pražská, státní regu-

lační komise, zemský úřad v Praze, ředitelství státních drah v Praze, ministerstvo veřejných prací a ministerstvo železnic. Protože k rozhodování o této záležitosti je příslušným příliš mnoho vysokých úřadů, nemůže záležitost dospět k žádnému rozřešení, a tak denně před odjezdem každého vlaku stojí po obou stranách železničních závor mnoho motorových vozidel, čekajících až se závory zvednou a je vysvobodí před dalším čekáním. Již od roku 1930 vede se dosud bezvysledné jednání mezi zúčastněnými úřady o vyřešení této záležitosti. V roce 1930 žádala městská rada pražská u ředitelství státních drah o zřízení podjezdu. Ředitelství opatřilo projekt, vykonalo o něm roku 1931 politickou pochůzku, ale teprve 10. X. 1932 sjednalo s ministerstvem železnic a veřejných prací, že jej provede roku 1933 ze silničního fondu a že obec pražská přispěje jednou desetinou nákladu, nejvýše do Kč 177.000.— Teprve za další dva a půl rok, t. j. dne 16. března 1935, svolalo ministerstvo železnic informační poradu o změněném projektu, který zaslalo státní regulační komisi v Praze k vyjádření, avšak ta vypracovala vlastní návrh. Ten byl nyní zaslán ministerstvu železnic a veřejných prací a ředitelství pro stavbu vodních cest k dalšímu jednání. Další vyjednávání mezi zúčastněnými úřady o této samozřejmě záležitosti potrvá pravděpodobně ještě mnoho roků. Kdyby po obou stranách železničních závor každodenně stála auta od Prahy až ke Zbraslavi, nepřinutí nikdo zúčastněné úřady, aby tuto samozřejmou záležitost rychle rozřešily.

Podobně je tomu se zřízením nadjezdu u křižovatky kolejí buštěhradské dráhy se zbraslavskou silnicí v Hlubočepích. Městská rada pražská opatřila projekt nadjezdu v těchto místech i vodopravní řízení o mostě přes Dalejský potok, kterýžto most by byl nutný, a předložila tento projekt dne 24. ledna 1930 ministerstvu veřejných prací i s rozpočtem na 3.860.000 Kč. Ač vyřízení urgováno 11. června 1931, vrátilo ministerstvo veřejných prací teprve za 3 roky k doplnění projekt až 14. února 1933, kdy rada městská, chtěj zamezit očividně úmyslné odklady státních orgánů, postoupila projekt zemskému úřadu, aby jej sám doplnil podle požadavků ministerstva veřejných prací. Od té doby žádný ze zúčastněných orgánů ve věci ničeho nepodnikl. Teprve 7. června 1935 státní regulační komise při jednání o podjezd u Malé Chuchle předložila několik variant řešení, jimž přítomní zástupci ředitelství státních drah vytýkali velký náklad. Proto v této poradě usneseno, aby státní regulační komise vypracovala nové řešení, které pak předloží ředitelství státních drah k dalšímu jednání. Kolik ještě uplyne roků a kolik bude podobných porad nežli se přikročí k stavbě tohoto nadjezdu?

Zatím co všechny státy dnes horečným způsobem a velkorýse řeší otázky souvisící s automobilovou dopravou, naše ministerstva a jiné úřady úřadují hlavně pro registraturu, nikoli však pro potřeby obyvatelstva. Jistě by ani v žádném orientálním státu nebylo možno, aby podobně naléhavé a samozřejmě otázky nebyly rozřešeny ani za mnoho roků.

Tento způsob úřadování je příliš častý a je pro naše úřady příznačný; je to systém, který má nemalou vinu na dnešní veliké nezaměstnanosti.

Dr. Langer

Sjezdy očima ulice

Praha prodělala v krátkém intervalu jednoho týdne dva velké sjezdy: katolíků a legionářů. I ten, kdo se nezúčastnil žádné z oficiálních událostí těchto dvou sjezdů, ani pontifikální mše na Masarykově stadionu, ani manifestačního průvodu legionářů Prahou, může si udělat obraz, jak cílಿದೆ se těchto dvou sjezdů účastnili. Stačilo mít otevřené oči při chůzi pražskými ulicemi.

Bude to znít přehnaně, ale není v tom ani stínu nadsázky, řekne-li se, že venkovští účastníci katolického sjezdu byli maximum tělesné i duševní bíd, kterou pražské ulice hostily. Nepochybně ty zástupy venkovanů s účastníky a návštěvníky sokolských sletů. Sokol, to je ve většině člověk hospodářsky lépe postavený. Duševně je to elita. Sokol jde za ideou, účastník katolického sjezdu jel s panem farářem zadarmo do Prahy. Vrstva občanstva, která by nejspíš mohla být porovnána s katolickým sjezdem, jsou dělníci při Dělnické olympiádě. To jsou přece také v naprosté většině občané sociálně velmi slabí, lidé, kteří si tak říkájící utrhli od úst poslední krajíc, aby mohli jet do Prahy. Ale tělesně i duchovně přes to reprezentují československý lid jaký je, statný, zvědavý, vzdělaný a snadno zápalný. Proti nim účastníci katolického sjezdu byli houfem bez krve a nadšení, bez zájmu a bez vzdělanostní úrovně. Srovnání s fešáckými, i když hodně už zestárlými a hospodářskou bídou zkrúšenými legionáři, účastníci katolického sjezdu vůbec nesnesou. Ať dělníci při Olympiádě, ať legio-

náři při sjezdu, ti obojí přijeli do Prahy něco Praze říci, dobrovolně a svým rozumem se rozhodli manifestovat pro nějakou myšlenku. Poznáte to nejen podle elánu, jimž pochodují Prahou, ale i podle zájmu, s nímž procházejí ulicemi. Návštěvníci Prahy při katolickém sjezdu chodili slepě z svým farářem nebo kaplanem, a vytrhlo-li je něco vůbec z duševní nečestnosti, byla to zastávka před nějakým kostelem. Na nich bylo vidět, že cesta do Prahy je pro ně služba, kus práce, kterou jsou povinni panu faráři za to, že si je vybral a do Prahy zadarmo dovezl. Tu nebylo jiskřivých pohledů, veselých pozdravů, pocitu družnosti a sounáležitosti k jedné spojující myšlence. Zatarasili sice pražské ulice, ale Praha jimi nebyla plná, nešuměla jimi a neomládla jimi, jako legionáři nebo členy D. T. J. Bylo to hromadné procesí, jen předříkávači chyběli, ale nebyl to projev ducha, síla myšlenky, která by chytila i nezúčastněného diváka, jako dovede zapálit každý projev, za nímž lze vyčítit vnitřní plamen.

Tím ani nechceme ani nebudeme ubírat na státním i mezinárodním významu katolického sjezdu. Ale je třeba říci si pravdu do očí, chceme-li vědět my a chceme-li vědět církev, koho to u nás katolictví vlastně vede. Katolíci političtí rádi operují při svých kulturních akcích statistikami, v nichž tvoří stejně mrtvé číslo katolíci matrikoví, jako katolíci opravdoví, věřící a církevních úkonů se účastnující. Katolický sjezd nám na pražské ulici, mimo svůj oficiální rámeček, ukázal, kdo se dá katolicismem církevním i politickým vést a komu je lhostejný, třeba je v matrice jako římský katolík zapsán. Katolíkům o sjezdu neselehali ti, kdo se skutečně dali vést a v pravém slova smyslu na sjezd dovézt. Lidé, kteří šli za ideou, stvořenou staletími. Chyběla úplně inteligence, střední stav a dělnictvo. Zato inteligenci a střední stav vidíme všude, kde se manifestuje pro ideje, jež inteligence se středním stavem a s dělnictvem sama vytvořila. Pro katolicismus církevní je to zjev patrně známý. Pro katolicismus politický byl katolický sjezd vlastně porážkou. Nedovedl strhnout nikoho jiného než ty, kdo už dávno, ze založení své povahy a z prostoty duše za katolictvím šli.

nn

politika

Dr. J. Schieszl:

O německé vysilače a státní propagandě

Také jsem se zlobil na ty, kteří nestavěli pro Němce vysilačku, ač se podle zákona mají starat o náš rozhlas. Zdálo se mi to být samozřejmou jejich povinností, poněvadž je to spravedlivé, aby přes 3 miliony Němců u nás usedlých měli svou vysilačku a poněvadž je to nutné pro státní propagandu mezi nimi. Přiznám se, že jsem tehdy náš německý rozhlas znal velmi málo. Vysílá se u nás německy mezi 18.—19. hod., tedy v době, kdy velká většina pracujících lidí nemá čas poslouchat. To byl také asi důvod, proč byl německý rozhlas na tuto dobu odkázán. Až letos mně nemoc dala příležitost poslouchat delší dobu také německý rozhlas. Moji nespokojenost vystřídala velká starost, zvláště když blížící se volební kampaň působila ve veřejnosti zřejmě na zmírnění odporu proti německé vysilačce a začalo se o ní mluvit již i na oficiálních místech.

Jaký je obsah dosavadního německého vysílání? Očekávali byste, že hodina, na kterou přibližně je německý rozhlas odkázán, bude vyplněna takovým programem, pro který právě se po samostatné německé vysilačce volá. Že tedy uslyšíme státní propagandu. Vždyť hudby německé na př. mohou slyšet Němci dost i v českém vysílání a není tedy třeba zatěžovat jí i bez tak omezený čas německého vysílání. A zatím hudba zaujímá značnou jeho část. Víím, že je nutno dát i německým umělcům příležitost. To je však možné

li v rámci českého vysílání, zvláště nejde-li o zpěv. I kdyby by zbylo trochu hudby, uvolnil by se ostatní čas pro program vzdělávací, zábavní a propagandu. Dnešní stav je však ten, že jakousi státní propagandu najdeme jen v německých zprávách Čsl. tiskové kanceláře. Jinak slyšíme témata naprosto neutrální: literární, cestopisná, poučná, na př. o padácích, výrobních procesech a pod. Nedosáhli jsme tedy ani toho, aby se v rámci, třebaš velmi omezeného německého vysílání, našlo průměrně nějakých 10 minut denně pro státní propagandu. V čem to vězí?

Zde bude účelno odbočit a promluvit si trochu o státní propagandě vůbec. Slyšíme totiž stále výtky jak vládě, tak Radiojournalu, že nic nedělají pro stát, ba ani pro vládní režim. Při tom je pořád strkáme, aby se podívaly na vynikající ukázky propagandy v režimech diktátorských. Tito mentoři neuvažují konkrétně. Není nic snazšího, než dělat propagandu v režimu usměrněném. Vyberou si k tomu lidi myšlenkou vůdcovou zanícené, kteří mluví k veřejnosti většinou stejně zanícené. Tu je možné nechat myšlenku i ústům volný rozlet, není nutno na nikoho se ohlížet, čím větší nadšení, ať upřímné či strojené, tím větší úspěch.

Ale u nás! Ano, kdybychom si vystavěli sedm vysílaček pro každou koaliční stranu jednu a dali ji příslušné straně také do provozu, byla by ihned situace jiná. Vysílačky by nemusily mít také žádných ohledů a dělaly by propagandu (ovšem stranickou) tak dobře, že by straníci byli s ní stejně spokojeni, jako jsou se svými žurnály. Ku podivu, že tento požadavek dosud žádná ze stran nevznesla. Dokud však pro vzájemnou konkurenci stran vysílačky jim sloužit nemohou a musejí se spokojit jen službou státu, slyšíte sice ze svých přístrojů snahu vyhovět vyššímu rozkazu a propagovat stát, ale tu propagaci neslyšíte. Noviny to vysvětlují tak, že nemáme lidí, kteří by to dovedli. Nevěřte tomu. Leží to ve věci. Ať někdo z těch karatelů napíše jednu jedinou rozhlasovou přednášku, která by chytla (to by bylo ještě možné) a současně se líbila také censoru. (Nepřikládejme jemu vinu, censuruje v přenesené působnosti.) Anebo ať vypíše cenu na takovou přednášku. Má-li přednáška chytit, musí za ní stát člověk, který věří tomu, co říká, musí být mezi řečníkem a posluchači stejně naladěni (jako v té cizině, kterou nám dávají za vzor). Představte si, že by mluvil propagační řeč na př. agrárník a že by aparát, ze kterého ji poslouchá ve svém bytě třeba socialista, nebyl majetkem jeho samého, nýbrž přednášejícího. Jak by to často skončilo? Namítnete, že nevoláte po propagandě věcí stranických, nýbrž státních, všem společných. Ano, jsou takové věci, ale i ty vidíme v různém zabarvení podle příslušnosti politické. Na př. armádu, jednotlivé otázky zahraniční politiky a p.

Se státní propagandou máme ostatně špatné zkušenosti i jiné, a sice z týchž příčin. Měli jsme oficiální, státem vydávaný deník. Neoficiální deníky stranické tak dlouho jej honily, až jej na konec uklovaly. Také to vysvětlovaly neschopností žurnalistů v tomto listě. Neprávem. Napsat článek, aby v něm našel elán příslušník každé z koaličních stran, snad se podaří jednou za rok, ale napsat takových článků několik každý den, je nemožné. Chtít, aby vládní list, který musí dbát slušnosti a pravdy, konkuroval u čtenáře zvyklého na

sensačnost našeho denního tisku, s tímto tiskem, je nesmyslné. Máme ostatně ještě jeden orgán, polooficiální, který má uloženu státní propagandu pro cizinu. Ač je volnější a má velmi dobré vedení, musí mít svůj elán trvale u ledu a zabývat se hodně věcmi nedohledné budoucnosti, když nemůže mluvit o otázkách naléhavé přítomnosti. A přes to musí vyslechnout hodně výtek, že — není dost objektivní. Ostatně vzpomínám si, abych se vrátil k rozhlasu, že někdy v zimě měl p. ministerský předseda do rozhlasu velmi věcnou programovou řeč, dobře uváženou, aby mu nikde zbytečně neztížila beztak již těžkou situaci, a přece byla dost kritisována. Něco jiného je ve starých demokraciích, kde se odchylný názor vyslechne tak, jako souhlasný. Tam však, kde sekretariáty a listy politických stran žárlivě střeží protivníky, aby mu nějakým projevem neodvedli nějakou ovečku, je nutno na státní propagandu resignovat. Není prostě možná a žádné mluvení a psaní o její potřebě nám nepomůže.

Jak to bude nyní s vysílačkou německou? Dělat státní propagandu mezi Němci jest úkol nekolikanásobně těžší. Většina nás Čechů posloucháme — i když kritikuje — se zájmem, protože slyšíme věci od Čechů koncipované, Čechům určené, jich životních zájmů se týkající. V diskusi, právě absolvované, uvědomovali si sice účastníci, že je nutno se starat o program německé vysílačky, ale — pokud jsem informován — neřekli, co to konkrétně znamená. Rozhlas musí mít k dispozici velký počet pracovníků tvůrčích i reprodukcí. Tito se ještě seženou, ale o první je velká nouze i v takové Praze. Jak je bude shánět Liberec nebo Karlovy Vary? Technicky je sice jistě možno spojit celé německé území a Prahu s vysílačkou, ale snese naše veřejnost, bude-li provoz německé vysílačky dražší než ostatních? Ale hlavní: kdo a kde jsou ti Němci, kteří dovedou propagovat čsl. republiku mezi Němci, když to nedovedou Češi mezi Čechy? Či si myslíme, že Němci budou poslouchat a podlehnou propagačním řečem Čechy česky napsaným, do němčiny přeloženým a německým hlasatelem řemeslně odříkaným? Anebo přednáškám koncipovaným třeba Němci, kteří však jsou za tím účelem jako státní úředníci angažováni? My můžeme požádat a slyšíme z aparátu svého presidenta, členy vlády, rektory vysokých škol, vynikající vědce, umělce, politiky atd. I oni jsou sice (ať dobrovolně, ať nuceně) censurováni, ale mezi svými. Budou při známé mentalitě mezi Němci jejich vynikající lidé, jejich rektoři, jejich spisovatelé, politici atd. ochotni mluvit do radia? Nebude se to u nich považovat docela snad za zradu na německé věci? Význam anonymních přednášek rozhlasových je nepatrný. Posluchač je zklamán, slyší-li přednášku vynikající osobnosti napsanou, ale ne jí samou, nýbrž někým jiným čtenou. Dát německé vysílačce k dispozici jen úřední aparát by byl velký omyl. To ji raději nestavět.

Plán s německou vysílací stanicí může se jen tenkrát zdařit, bude-li proveden po upřímné a loyální dohodě s Němci. (Je vůbec v našem velikém zájmu, abychom si jako samostatný národ navykli jednat se všemi svými a vnitřními, ať zahraničními partnery otevřeně.) Je potřeba, abychom si sami vypracovali plán programu, abychom promyslili velmi bedlivě otázku jazykovou, abychom vysílačce připravili půdu mezi svými hraničáři, kteří budou nejpřísnějšími jejími nejen kritiky, ale i censory, abychom měli jasnou představu

o tom, jak bude organizováno vedení vysilačky a jaký bude jeho poměr k německé veřejnosti, t. j. konkrétně ke všem kulturním, politickým a jiným orgánům jejich veřejného života. Až budeme mít tento plán hotov, předložme jej Němcům s tím, aby především zodpověděli otázku, jsou-li oni sami pro to, aby stanice byla zřízena, a zodpověli ji kladně, jsou-li ochotni a za jakých podmínek spolupracovat. Nestačilo by obrátit se s dotazem na obě vládní politické strany. Daleko důležitější by bylo získat významné organizace vědecké, umělecké, výchovné, sportovní a j. Věc se nedá dělat s byrokratickou úzkoprstostí, je třeba odvahy a velkorysosti, ovšem na obou stranách. Při tom si musíme být vědomi, že svou vysilačkou nezabráníme Němcům, aby poslouchali stanice cizí a že je můžeme zlákat, aby poslouchali stanici svou jen tak, bude-li schopna konkurence.

Otevřeně a s dobrou rozvahou musejí jednat také Němci. Zakrývat své pravé myšlenky je možno nějakou dobu (ne dlouho) v politice, zde by to nebylo možno snad ani jeden den.

Je tedy ve všeobecném zájmu nespěchat a rozhodnutí dobře připravit.

Stanislav Yester:

Co víme o dnešní německé armádě

III.

Všeobecná branná povinnost.

Do těchto všech úvah a předpokladů o německých válečných silách 16. dubna 1935 přišlo zavedení všeobecné branné povinnosti v německé říši. S počátku byly různé dohady o provádění tohoto branného zákona, který až 21. května byl ministerstvem říšské obrany předložen německé vládě ke schválení.

Šlechtic Ribbentrop sdělil 19. března dopisovateli „Daily Mail“, že vojenská povinnost v Německu bude upravena asi takto: V prvé řadě podrobí se povinnému šestinedělnímu výcviku všechno mužské obyvatelstvo státu od 30—35 let. To jsou ročníky, které už nebyly povolány po skončené válce k vojenské službě. V r. 1918 bylo totiž dnešním pětaticetníkům 18 let. To tehdy byla domobrana jen krátce cvičená. Potom budou povoláni k řadové službě muži ve věku od 25 do 30 let, kteří už prodělali výcvik v útočných oddílech. Ti budou sloužit půl roku a teprve po té budou do armády povoláni ročníky mladší, t. j. od 1910. Ti už budou sloužit rok. Také letectvo se bude doplňovat všeobecnou povinností. Při tom zůstává pro všechnu mládež v platnosti jednorocní pracovní povinnost jako předvojenská příprava.

Současně s uzákoněním všeobecné branné povinnosti přikročilo Německo k reorganizaci armády, která byla rozšířena na 36 divísi (z dosavadních 21) organizovaných ve 12 sborů.

Statistika narozených v Německu ukazuje, že patnáct ročníků, které mají se podrobit výcviku v nejbližších letech, zahrnuje celkem 8.5 milionu mužů, čili 17% všeho obyvatelstva. Jinými slovy, v Německu chtějí v několika letech moderně přecvičit kolem 20 ročníků, tedy právě tolik mužstva, které za celou světovou válku bylo vůbec povoláno pod prapory. Nejzajímavější při tom je, že přicházejí v úvahu jen ročníky, které nebyly v poli a nepoznaly tedy, jak pravá válka chutná. Kdo válku zná jen z poslechu, je totiž pln romantiky a nadšení. To je ten nejlepší materiál: váleční fanouškové. Staří veteráni by přinášeli jen rozklad. Vidíme, že žádná evropská armáda nebude mít v budoucnu tak dokonale a moderně vycvičené zálohy, jako právě německá.

Jsou-li uveřejněná data pravdivá, tedy každý z příštích roků tímto podzimem počínaje, by v Německu byly povolány pod prapory:

pravidelný ročník (letos 1915)	350—400 tisíc mužů
starý ročník (letos 1910)	350—400 „ „
pracovní povinnost (letos 1916)	350—400 „ „

Tyto tři ročníky čeká služba 1 rok. Je to celkem 1,000.000 až 1,200.000 mužů. Není jasné, zda také ročník 1911, který bude napřesrok povolán k řadové službě, nebude si musit předem odbyt také jednorocní pracovní povinnost. V tom případě by konaly pracovní povinnost současně 2 ročníky (1916 a 1911), celkem 700—800.000 mužů. S 2 ročníky řadové služby (1915 a 1910) by to bylo 1,400.000 až 1,600.000 cvičenců. Ale to není vše. Mimo tři nebo čtyři ročníky sloužící rok, bude třeba v příštích letech povolat 5 ročníků (1909 až 1905) na pololetní výcvik, jestli se mu již nepodrobily v úderných oddílech a nakonec ještě 5 ročníků (1904—1900) na výcvik šestinedělní.

Předpokládáme-li, že ročník 1911 nebude podroben pracovní povinnosti, pak místo něho se dají v příštím roce procvičit za sebou dva ročníky (1909 a 1908), tři ročníky zbývajících (1907—1905) by byly procvičeny do počátku 1938. V té době by také skončil výcvik jednorocní ročníků 1912 až 1914, poněvadž s ohledem na slabé počty ročníků 1916 až 1919 bude možné při stejných počtech mírových povolat ročně k řadové službě z roku 1912—1914 více mužstva z ročníků 1912—1914.

Vypočítali jsme, že tři ročníky (1910, 1915 a 1916) budou čítat 1,000.000 až 1,200.000 cvičenců. Připočítáme-li k tomu ve dvou půlletích za sebou k půlletní službě ročníky (1909 a 1908) je to dalších 300—400 tisíc mužů. V celku bude se v příštích třech letech v Německu cvičit v řadové armádě kolem 1,400.000 až 1,600.000 branců. K jejich výcviku bude třeba dalších 300.000—400.000 cvičitelů z bývalé nájemné armády. Zdá se tedy, že německá mírová armáda bude čítat od letoška počínaje kolem 2 mil. vojáků.

To je tedy síla zmobilisované armády z r. 1914. Ve skutečnosti věc bude však vyhlížet jinak. V Německu jak se zdá uzákonují to, co už je dávno „dobrovolné“ provedeno. Z ročníků 1909—1900 většina mužstva je už vycvičena. Rovněž velká část ročníků 1910 až 1914 má už řadovou službu za sebou. Nesmíme také zapomínat, že v Německu nebudou opakovat omyly z let předválečných, že by se udělovaly poddůstojnické hodnosti dělníkům, kteří od prvního dne války budou zaměstnáni v týlu, na železnici nebo v továrně. Tito lidé dostanou jen výcvik náhradní zálohy. Přes to však budeme v Německu svědky mírové armády, která je dvakrát větší než byla před r. 1914.

Řekli jsme, že letos 21. května německá vláda schválila nový německý branný zákon. Tento zákon rozeznává tři složky německých branných sil: pozemní armádu, válečné loďstvo a letecké síly. Formálně vrchním velitelem této branné moci je říšský kancléř Hitler, ale ve skutečnosti vrchním velitelem nad všemi těmito třemi složkami je ministr války. Podle zprávy náčelníka štábu všech ozbrojených sil generála Reichenaua v novém min. války, které zaměnilo staré ministerstvo říšské obrany každá moc: pozemní, námořní a vzdušná má svého vrchního velitele, který je přímo podřízen ministru války. U pozemní armády je tím vrchním velitelem generál Fritsch, u letectva generál Göring. To znamená vlastně veliké vítězství říšské obrany nad Hitlerem a Göringem i když v čele nového ministerstva války je záhadný generál Blomberg, který si

oval za náčelníka štábu generála Reichenaua, o kterém se tvrdí, že je stoprocentní hitlerovec.

Povinnost vojenská vztahuje se na všechny německé občany. Ale za války se rozšiřuje také na ženy. Jak kdo bude vojenskou povinnost konat, rozhoduje ministr války. Podléhají jí všichni muži od 18 do 45 let. Za války však tato hranice může být rozšířena pouhým nařízením ministerstva války.

Branná povinnost dělí se na aktivní (presenční) službu a službu na dovolené. V aktivní službě jsou: každý, kdož dosáhl 20. roků, všichni důstojníci a poddůstojníci aktivní, kteří zůstali dále sloužit po splnění branné povinnosti, vojenští úředníci, kteří po vykonání vojenské služby byli převedeni do zálohy, všichni ze zálohy povolání na cvičení nebo z jiné příčiny. Osoby propuštěné z řadové služby se zařazují do zálohy, kdo nekonal řadovou službu je zařazen do náhradní zálohy. V záloze a náhradní záloze zůstává každý do 35 let a pak se přechází do zeměbrany a po dosažení 45 let do domobrany, která může být povolána pod prapory na rozkaz ministra války.

V míru vojáci záložní (náhradní zálohy, zeměbrany) svolávají se každoročně na cvičení. Presenční služební doba, jejíž délku ustanovuje říšský kancléř byla nyní vymezena na 12 měsíců, ale námořnictvo a letectvo budou doplňovány jen z děle sloužících, kteří se zaváží ke čtyřleté službě.

Německé území je novým zákonem rozděleno na 9 oblastí, zatím co 10. tvoří Hamburk. V každé oblasti je několik doplňovacích inspektorátů, v každém inspektorátu několik doplňovacích obvodů. V demilitarizovaném prostoru porýnském jsou zřízeny 3 obvody. Veliká města mají své inspektoráty. V Berlíně je 10 obvodů. Celkem má dnes Německo 24 doplňovacích inspektorátů a 223 doplňovacích obvodů.

Pozemní německá armáda se dělí na tři skupiny, jejich štáby jsou v Berlíně, Kasselu a v Drážďanech. Vojenské letectvo se dělí na 6 leteckých oblastí, jejichž štáby jsou v Královci, Berlíně, Drážďanech, Münsteru, Mnichově a Kielu. Námořní síly se dělí na loďstvo baltické s ústředím v Kielu a loďstvo Severního moře s ústředím ve Wilhelmshafenu.

Předvojenská výchova je obstarávána pracovní povinností, o které zákon praví: „Odbytí pracovní povinnosti je nezbytným předpokladem pro vstup do řadové služby...“ O tom ještě v březnu 1935 řekl ředitel pracovní povinnosti major Hierl: „Tábory pracovní povinnosti stávají se přípravnou školou pro armádu. V minulosti výchova v armádě omezovala se jedině na vojenské zaměstnání... Naším úkolem je udělat z mladého Němce národního socialistu před vstupem do armády.“

Pokud jde o hodnosti v armádě podle nového zákona, může jich dosáhnout pouze muž původu arijského. Zákon praví, že armáda jen u řadového vojáka může dělat výjimku a přijat do svých řad nearije, ale nikdy se nearijec nestane velitelem. Zákon také zakazuje přijímat do armády osoby obviněné z „činnosti nepřátelské státu“. Osoby žijící v cizině mohou dostat odklad nástupu vojenské služby, v některých případech mohou být od této služby osvobozeni. Ale neosvobozují se od vojenské povinnosti. Zajímavý je odstavec zákona o vojenské povinnosti Němců, kteří mají dvojí státní občanství. Před světovou válkou tento zákon umožňoval rozestření německé výzvědné sítě po celé zeměkouli. Nový zákon dovoluje osobám, které mají dvojí státní občanství sloužit v cizích armádách, ale neosvobozuje je od vojenské služby v německé armádě za války.

Současně s novým branným zákonem byly uveřejněny předpisy, podle kterých lze dosáhnout hodnosti záložního důstojníka, Každý, kdo vykonal řadovou službu, ale i osoby,

které ji nekonaly, ale které měly dokonalou vojenskou přípravu, všichni důstojníci staré armády a říšské obrany, kteří mohou zajistit svou rodinu i sebe existencí. Tentokrát se nežádá od záložního důstojníka plné středoškolské vzdělání. To lze vysvětlit tím, že je snaha co nejdříve si pořídit dostatečný kádr záložních velitelů, hlavně z bývalých vojnů říšské obrany, kteří prodělali 6—12letou službu. Předpis přímo praví, že všichni bývalí poddůstojníci říšské obrany, kteří nedosáhli 45 let se přecházejí do sboru záložních důstojníků. Důstojníci staré armády musí nejprve než dostanou cenu záložního důstojníka prodělat čtyřnedělní informační výcvik.

Dnešní německý válečný průmysl.

Ukázali jsme, že za světové války německý průmysl zmobilizovaný pro válečnou výrobu, měl celou řadu nedostatků: pracoval nepružně, jeho mobilisace byla dost dlouhá, neměl připraveny kádry pracovníků a dělníků pro maximální výkonost a konečně mu chyběly určité suroviny.

Neue Zürcher Zeitung nedávno studovala otázku německého zbrojení a německého průmyslu a ukázala, že většina válečných objednávek neprovádí se pod rozpočtem vojenským, nýbrž pod rozpočtem veřejných prací. Rozpočet německých veřejných prací v tomto roce činí 3.5 miliard marek. Mimo to na 7 miliard marek se utratilo na hospodářské vybavení státu, což není nic jiného než podpora a stavby válečného průmyslu a válečná opatření.

Z toho jen částka 1.5 miliardy marek byla věnována na přestěhování důležitých válečného průmyslu z pohraničí do vnitrozemí. Bylo zjištěno, že celá řada závodů přesídlila z Porýní do Durinska, Saska a Anhaltska. Jinou známkou koncentrace německého průmyslu ve vnitrozemí je neobyčejný vzrůst města Dessau, jehož obyvatelstvo v r. 1934 stouplu ze 73.000 na 86.000. To se jen částečně vysvětluje rozšířením leteckých továren Junkersových, kde v říjnu 1934 pracovalo na 10.000 dělníků.

V r. 1934 stoupla v Německu výroba oceli proti r. 1933 o 56% a v porovnání s r. 1932 o celých 107%. V poměru s 1933 za 1934 vyrobilo se o 72% více cementu a o 114% více než 1932. Autovýroba vzrostla v 1934 proti 1933 o 64% a o 240% v porovnání s r. 1932. Je zajímavé, že od jisté doby německá státní statistika přestala uveřejňovat data o dělnictvu zaměstnaném v autoprůmyslu.

Od 1932 do 1934 dovoz válečných kovů (niklu, volframu a chromu) se zdvojnásobil a ztrojnásobil. V 1932 se těchto kovů dovezlo za 13,3 milionu marek, v r. 1934 za 33.2 milionu marek.

V rozpočtu Třetí říše pro příští dva roky je určeno na veřejné práce 8 miliard marek. Větší díl této částky bude použit samozřejmě na válečné zmohtnutí země.

Do vyhlášení všeobecné branné povinnosti Německo stále popíralo, že se připravuje k válce. Od března tohoto roku německý tisk už hovoří mnohem zřetelněji o válečných přípravách a potřebách. V celku dnes už běží německý průmysl podle Hindenburgova „zlepšeného“ programu. Německé dělnictvo nemá práva stěhování. Ve vojenských továrnách jsou zavedeny osobní pasy. Zákon o zemědělských pracích vysílá dělnictvo nuceně na vesnice. Výroba železa a oceli dosáhla letos výše z let 1913 a 1929. Většinu dovozu tvoří nyní válečné suroviny (v lednu 1935 celkem na 52%, v únoru 58% a v březnu 62%). Dovoz minerálních olejů a pohonných hmot značně stoupá. Poněvadž se touto cestou nedá ukojit běžná i válečná spotřeba, německá vláda hledá metody výroby z domácích surovin. Jen v květnu byly věnovány 4 miliony marek na vrtání domácí nafty. Textilní průmysl pro běžnou potřebu pracuje s umělými vlákny, ale výsledky nejsou zcela uspokojivé.

živé. V autoprůmyslu v prvním čtvrtletí 1935 bylo vyrobeno 47.500 lehkých aut, v 1934 v tomtéž údobí jen 23.000. V prvním čtvrtletí 1934 vyrobilo se na 5.500 nákladních aut. Letos v tomtéž čtvrtletí už 8.000. Autobusů se vyrobilo 1934 celkem za prvé čtvrtletí 435, letos však 656.

Podobným způsobem vzrostla v Německu také výroba letadel. Mnoho automobilek se specialisovalo buď na výrobu motorů nebo na sestavování součástí. Všechno v zájmu armádní motorisace, která potřebuje jednotné typy, se uniformuje. Goering 4. května zcela otevřeně řekl zástupcům zahraničního tisku, že se vzdal postupu pomalé výroby výzbroje, poněvadž při něm hrozilo nebezpečí, že v kritickém okamžiku by letecká výzbroj nebyla připravena. Proto prý musil sáhnout k maximálnímu výkonu průmyslu. Z toho můžeme soudit, že hlavně budování německého vojenského letectví postupuje hrozivým tempem. Už 10. března prozradil Goering dopisovateli „Daily Mail“, že většina německého letectva je připravena k válce.

Pokud běží o chemickou výrobu, podle dat koncernu I. G. Farben-Industrie, tato ohromně vzrostla. V chemickém průmyslu koncem 1933 pracovalo 113.000 dělníků, na konci 1934 135.000. O vývoji německé chemické výroby napsal v Paříži vydávaný *Das neue Tagebuch*, že tento koncern sám již ohromný zvětšil své výroby za státní podpory v posledních letech o 50%. Koncem 1935 dostanou se do provozu nové továrny postavené na státní rozkaz v hodnotě 300 milionů marek. Při tom třeba vzít v úvahu, že základním kapitálem tohoto koncernu je 680 milionů marek. V 1934 na rozšíření jeho závodů se věnovalo 77 milionů marek a na obnovení 130 milionů, vedle toho chemický koncern vypracoval nový stavební plán za 120 milionů. Tyto výdaje nemůže odůvodnit potřeba vnitřní ani potřeba vývozu. Jde v každém případě o rozšíření válečné výroby chemické. Je zajímavé, že při tak prudkém stoupání křivky válečné výroby v Německu klesá výroba běžných potřeb. V březnu 1935 při porovnání s březnem 1934 vidíme tu úbytek 8 procent.

Tempo německé letecké výroby nejlépe zjistíme, když porovnáme zprávy, které o něm měla cizina v roce minulém a které má v roce letošním. Anglický tisk tvrdil na příklad, že 1. dubna v minulém roce měli Němci „již 174 bombardovací letadla“ a že továrna Junkers vyrábí denně 1.8 letadla a že Německo má na 7.600 pilotů. Ale 29. dubna letošního roku píše „Daily Mail“, že Německo má již na 10.000 letadel použitelných vojensky a že týdně k nim přibývá 400—800 nových.

Revue de France píše, že německá vláda počítala, že budování vojenského letectva vyžádá si delší doby, proto 1933 se rozhodla militarizovat letectvo civilní. V Lufthanse se soustředilo celé státní civilní letectví a v Deutscher Luftsportverbandu všechen výcvik leteckého dorostu. Tento spolek soustředil v 15 obvodech na 4000 sportovních letců, kteří měli na 1.500 strojů. V té době ujal se Goering budování německého vojenského letectva. Tehdy také řekl lordu Edeňovi, že cílem Německa je vybudování obranného letectva v hodnotě 50% letectva francouzského, které podle Goeringa mělo 1933 čítat na 4.500 strojů. Všechny německé automobilky dostaly rozkaz připravit a zahájit výrobu leteckých motorů. Po zřízení ministerstva letectví bylo dělnictvo v automobilech zvětšeno o 100—130%. Firma Adler ve Frankfurtě zastavila výrobu aut a věnovala se stavbě tří typů leteckých naftových motorů. Autounion v Kamenici také vyrábí letecké motory. Daimler-Benz vyrábí letecké naftové motory o 1.000 HP. Firma BMW na jaře 1934 vyráběla měsíčně 84 naftových motorů leteckých, v minulých letech jen 48 benzinových. Přechod na naftové motory u letectva vysvětluje se tím, že Němci zprávám o vynalezení paprsků pře-

rušujících funkci magnetu v motoru přikládají veliký význam a proto se zařizují na motory pracující bez magnetu (Dieselovy).

Francouzští specialisté soudí, že dnešní německý letecký průmysl může vyrobit ročně 24.000 letadel a 48.000 motorů. V polovici 1935, soudili, že Německo má již vybaveno 50 perutí a že v dohledné době je zdvojnásobí. Perutí obsahuje 4 letky, letka 10—16 strojů.

Příští válka je válkou motorů a motory třeba krmít pohonnými látkami. Německo z vlastních zdrojů může krýt jen čtvrtinu své mírové spotřeby pohonných látek, zatím co ta válečná bude dvoj- až trojnásobná. Proto v Německu se zimním spěchem zkoumají otázku výroby tekutých pohonných látek z uhlí. Vynález chemika Bergiuse dává 50—70 procent tekutých pohonných hmot z uhlí. Vedle toho se zavádějí auta na dřevitý plyn, hlavně nákladní a autobusy. Pracuje se také na vhodném parním pohonu pro auta a traktory, používá směsí lihových, naftalinu, benzolu. Motory určené pro tanky jsou naftové, čeká se zde také použití motorů parních. Rusové soudí, že se Němcům podařilo otázku pohonných hmot za války uspokojivě vyřešit.

V motorisační technice všeobecně Němci udělali značné pokroky. Podařilo se jim zkonstruovat hlavně velmi dobré motory se vzdušným chlazením, které mají vojensky veliký význam.

Tato velkorysá motorisace předpokládá ovšem také komunikace, na kterých by se tyto statisíce motorů mohly rychle a bez velkého opotřebování přemísťovat z jednoho koutu říše na druhý. Jde tu o autostrady, které se v Německu začaly stavět před dvěma roky. 19. května letos byl otevřen první úsek autostrady spojující Hamburk s Frankfurtem nad Mohanem a s Basilejí. Ukončený úsek spojuje nyní Frankfurt s Darmstadem. Zajímavé je, že v prvé řadě se staví autostrada rovnoběžně s německou západní hranicí. Podle uveřejněných dat pracuje nyní na stavbě autostrad 93.000 dělníků. Během letošního roku má se tento počet zvýšit na 120.000. Jaký význam bude mít nová německá komunikační síť vyplývá z výkonu, který podal v r. 1932 autobusor národně socialistické strany. V 17 hodinách v prostoru Tempelhofu v Berlíně na 20.000 autech dovedl soustředit 200.000 mužů ze všech končin Německa. Z toho plyne, že nová komunikační síť umožní německému velení přesunout z jednoho konce státu na druhý po vlastní ose veliké motorisované jednotky ve 14 až 16 hodinách. Trasa nových silnic se po římském vzoru napřimuje. Vzdálenost Lipsko—Hamburk měřila 360 km, zlepšením trasy se zkrátila na 310 km, tedy o 14%. Na silnici dnešní dá se jet rychlostí 40 km. Cesta z Lipska do Hamburku se vykonala za 9 hodin, ale po autostradě při střední rychlosti 80 km pouze už za 4 hodiny. Tyto veliké rychlosti ovšem předpokládají zcela jinou konstrukci autoparku. Na berlínské autovýstavě 1935 byl autobus s dvěma motory po 145 HP, který měl hodinovou rychlost 120 km. Krupp tu vystavoval nákladní 6.5tunové auto o 120 HP s rychlostí 70 km v hodině. Materiál horní vrstvy na autostradě byl volen tak, že jeho sjízdnost je stejná za sucha i za deště. Celkem chtějí Němci postavit 6.900 km autostrad. Nyní se staví trať 1500 km, z níž bude 1935 hotovo 400—500 km. Počínaje 1936 bude se každý rok stavět 1000 km autostrad.

Válka je politika síly.

Německo bylo k světové válce špatně připraveno politicky, hospodářsky a také vojensky i když se to zdá divné. Politicky si nezajistilo strategickou převahu, která souvisela s převahou hospodářskou a vojensky nevyužilo dokonale všech sil země pro prvý rozhodující úder, když už chtělo vést válku krátkou.

Snaha Hitlerova spojit se s nejmocnějším státem světa s Anglií, směřuje k získání strategické převahy, veliký zbrojní a ovčiny program ukazuje, že německý hlavní štáb nepomyslí v příští válce na mobilisaci postupu, nýbrž, že chce svést opět válku krátkou, ve které hned s počátku se všechny síly vsadí do hry.

Od okamžiku, kdy se dostali k vládě národní socialisté (v lednu 1933) jsme svědky ohromných pokroků a výkonů na poli budování německé branné síly. Ve světové válce bylo třeba k plné mobilisaci válečného průmyslu 12—18 měsíců. Jestliže Německo s touto postupnou mobilisací započalo na jaře 1933, pak dnes už je dávno dokončena. Zprávy, které se dostávají na venek o výkonech německého zbrojního průmyslu, jsou velmi kusé a zůstávají daleko za skutečností. Před 30 měsíci řekl Hitler, že potřebuje čtyř let k odstranění hospodářské krise a k odstranění nezaměstnanosti. Z toho údobí už uplynuly tři pětiny. Čas opravdu letí. Na cifrách zákona o všeobecné německé branné povinnosti jsme ukázali, že právě na jaře 1937 může být ukončen moderní výcvik německých vojenských mas, které čítají na 8 milionů mužů. Tedy cifru, kterou povolalo Německo do zbraně během světové války. Pro tuto masu dovedlo během prvních tří let války pořídit potřebnou výzbroj, která umožnila utvoření 240 divísi.

Počítáme-li, že léta 1933 a 1934 vyžádala si reorganizaci a mobilisaci německého průmyslu, pak léta 1935 a 1936 představují údobí válečné výroby pro oněch 240 divísi, které i tentokrát Německo postaví do pole.

V roce 1933 doplnilo výzbroj svých prvních divísi (21 řadových a 50 krycích). V r. 1934 začaly se budovat motorisované jednotky a rozšiřovat o nových 50 počet divísi řadových. Koncem 1934 mělo tedy Německo k dispozici už 70 divísi řadových a 50 krycích. S postupem výcviku starých ročníků můžeme čekat, že tempo budování řadových divísi poroste a že během tohoto roku bude mít Německo připraveno dalších 50 divísi, z toho bude nejméně 10 divísi motorisovaných. Bude tedy na počátku 1936 schopno vypravit do pole armádu 120 divísi hodně proscených motorisovanými prvky a z toho 10 divísi dokonale motorisovaných. Kromě této operační polní armády bude mít k dispozici 50 divísi armády krycí. Během 1936 bude dokončena výzbroj pro poslední jednotky, tedy pro zbývajících 70 divísi. A tak tu na jaře 1937 bude ta síla, kterou Německo mělo v r. 1918, ovšem mnohem kvalitnější.

Z bývalých 240 divísi pěších může být 25—30 dokonale mechanisováno a motorisováno, dalších 18—20 bude leteckých a 12 jezdecko-mechanických. Odečteme-li 20 divísi obrany protiletadlové, zbude nám 160 divísi pěších pro operační armádu. Přepočítáme-li to na sbory o třech divísi, můžeme tedy čekat v r. 1937 německou operační armádu čítající 50 sborů pěších, 10 sborů motomechanických, 4 sbory jezdecko-mechanické, 6 sborů leteckých vedle celé řady dělostřeleckých jednotek armádní zálohy, jednotek technických a jiných.

Počítáme-li na každý sbor jen 500 děl různé ráže, je to na 20.000 děl mimo zálohu hlavního velení. Počítáme-li v letecké divísi jen 500 strojů a letecké sbory o 3 divísi, pak vedle tu bude na 10.000 letadel v 6 sborech mimo hlavní zálohy strojů, která klidně může být 100%. Pro 150 pěších divísi počítáme 150 praporů tanků a dalších 150 praporů tanků ve 14 motomechanicko-jezdeckých sborech. Počítáme-li tankový prapor jen po 50 strojích bojových, bude to 15.000 tanků.

Krátce německá operační armáda v r. 1937 může čítat na 200 divísi pozemních (z toho 50 „rychlých“) a 20 leteckých. V těchto jednotkách bude na 5 milionů mužů včetně těles armádních a záloh hlavního velení, dále 25.000 děl, 20.000 letadel a 15.000 tanků.

Nesmí se však zapomínat, že dělo není jako dělo, letadlo jako letadlo a tank jako tank. Lidé se počítají a porovnávají snadněji než stroje. Těžké letadlo se šestičlennou posádkou, opatřené dělem a 3 kulometry je něčím jiným bojově než letadlo zvědné se dvěma muži a jedním kulometem. Ve válečném loďstvu se počítá síla podle hmoty, kterou odpálí děla všech lodí s jednoho boku. Přesnější míra by byla, kdyby se při tom počítala také rychlost střelby. Podobně se bude postupovat příště při hodnocení bojové síly pozemních jednotek.

Vraťme se však k Německu. Za 30měsíční vlády národních socialistů podařilo se tam vybudovat brannou moc, která se dnes rovná německé armádě mobilisované r. 1914. Dnešní Německo může už vyslat do pole na 120 divísi, za zbývajících 20 měsíců potřebuje si ještě pořídit těch dalších 100—120 divísi.

Není sporu, že toto zbrojení německý stát hrozně hospodářsky vyčerpává, že tato výzbroj nesmí už ve skladech rezivět, aby nezastarala. Na jaře 1937 tento hrozný nástroj bude tedy čekat jen na povel k vyřízení. To však neznamená, že se nemůže dát do pohybu dříve. Pochybujeme však. Sousedé Německa nepodniknou proti němu preventivní válku; proto iniciativa zahájení operací zůstane na straně Německa a to těžíc z trapných zkušeností v minulosti nepodnikne nic nepřipraveného a nepředloženého.

Vzrůst německé branné moci pokračuje mílovými kroky. Ještě před třemi lety odborníci nevěřili, že Němci jsou s to pořídit si 30 řadových divísi. Dnes vidíme, že jich mohou už vypravit do pole čtyřikrát tolik. Ještě před rokem dnešní anglický ministerský předseda Baldwin prohlásil, že Němci mají kolem 200 bombardovacích letadel. Za rok po té tvrdí francouzský ministr války generál Maurin, že v Německu se denně vyrábí 15 letadel a že tímto tempem jen během roku 1935 získá Německo na 4500 nových strojů. Uvážíme-li, že čtvrtina z toho jsou těžké stroje bombardovací, vidíme, jak ministr Baldwin se prostince na věc před rokem díval. Rovněž tak bylo s německou motorisací. Dnes už každá německá divise má prapor tanků, to je tedy 36 praporů ve vyšších jednotkách. Vedle toho podle sovětského generála Tuchačevského má už dnes německá armáda 12 praporů tanků hlavní zálohy, celkem tedy 48 praporů. V německé armádě jsou zjištěny jedna motorisovaná divise a 4 motorisované brigády, kde bude také kolem 20 praporů tanků. Můžeme tedy směle tvrdit, že německá armáda má už nyní na 70 praporů tanků, ne-li 100. Podle polských zpráv dnešní německá motorisovaná brigáda čítá 3 prapory tanků, z toho 1 lehký a 2 střední (50 lehkých a 100 středních vozů a 20 obrněných aut). Neuděláme chybu, když budeme odhadovat dnešní stav německých tanků na 3000—4000. Výroba tanků je mnohem rychlejší, než výroba těžkého dělostřelectva. Dá se tedy předpokládat, že dnešní německá armáda má už organické dělostřelectvo pro svých 100 až 120 divísi, ale zdá se, že jí ještě chybí část dělostřelectva hlavní zálohy. Neuděláme chybu, když odhadneme dnešní Německo na 7000 děl lehkých a 1500—2000 těžkých a hrubých. Jsme u čísel s počátku světové války.

Mohli bychom věnovat ještě obsáhlou kapitolu úvahám o dnešní německé operační doktríně, o možných plánech německého velení proti sousedům, o průběhu možných operací. Ale to by z této essaye mohlo vést k celé knize. Snad jindy. Doufáme, že se nám podařilo podat obraz německého zbro-

jení od r. 1914 a v číslech názorně ukázat, jak a kam se všechna ta hrozná a přesně organizovaná činnost nezadržitelně nese.

Kdybychom chtěli zbrojit v podobném tempu jako zbrojí Německo, musili bychom s ohledem na to, že máme právě čtvrtinu obyvatel a snad i čtvrtinu německého průmyslu, uvažovat o těch koncích r. 1937. To by znamenalo, že bychom měli mít pohotově nejméně 50 divísí, 6000 děl, 2500 tanků a 5000 letadel. A to všechno na jaře 1937.

Někdo se bude ptát proč? Za starých časů, do kterých musíme zařadit také počátek světové války, bylo železným zákonem, že v okamžiku, kdy soused začal mobilisovat, musili jsme mobilisovat také, aby se zachovala operační rovnováha. Švýcary nechtěly vstoupit do války, ale jakmile kolem nich se začalo mobilisovat, mobilisovaly také a švýcarská armáda celou světovou válku stála na hranicích, poněvadž stále se trousily pověsti, že chce skrze jeho území projít tu armáda německá, tu opět armády francouzská a italská.

Ale po světové válce přestal udávat tempo branné hotovosti ten, kdo začal první mobilisovat vojska, nýbrž ten, kdo dříve spustil do chodu mobilisaci průmyslu. Německo, které to nyní udělalo, našlo výmluvu, že staví brannou moc. Mluvil-li však Goering kdesi o tom, že Německo potřebuje 18.000 letadel, nejde tu už o budování mírové letecké armády a mírové branné moci, nýbrž o mobilisaci materiálu, který zmobilisován nesmí zahálet. Postaví-li si Němci opravdu 18.000 letadel, tedy tyto stroje nemohou stát déle než 2 roky nečinně ve skladech, jinak zrají pro staré železo.

Tvrzení našeho ministra zahraničí, že v budoucích dvou letech půjde vážně o zachování míru, odpovídá pravdě a dnešnímu tempu výroby německého zmobilisovaného průmyslu.

Jediným prostředkem proti mase válečných strojů a lidí, která od příštího léta bude v Německu čekat na rozkaz k pohybu, je jediné: dobrou zahraniční politikou získat nad nepokojným Německem převahu strategicky, to jest ve zdrojích, surovinách a zálohách. A při tom hledět stále udržovat s Němci operační rovnováhu. Jinými slovy: utvořit takový blok spojenecký, který by v Evropě byl s to hned na počátku 1937 také postavit těch 200—240 divísí s 25.000 děly, 20.000 letadly a 15.000 tanky.

Poněvadž Němci více jednotek stěží budou moci poslat do pole, budou mít svůj strategický potenciál vyčerpán hned na počátku tažení a pak, když by měli neúspěch, budou jen slábnout. Protiněmecká koalice potřebuje také na počátku tažení těch 240 divísí, aby docílila počáteční operační rovnováhy. Ale vedle toho musí tato koalice mít v záloze všechno, co umožní vytvoření strategické převahy, tedy prostředky k dalšímu budování vojsk v době, kdy Německo už nebude mít z čeho budovat, z čeho doplňovat.

V míru musíme tedy hledět zachovat operační rovnováhu; napnout síly stejně, jako je napínají Němci. Na každé nové německé dělo musí se odpovědět novým dělem u těch, které Němci ohrožují.

Dokud německý hlavní štáb hovořil o rovnoprávnosti ve zbrojení, vojensky to mělo ráz *defensivní*, ale dnes už v Německu nejde o rovnoprávnost, nýbrž o převahu, která má ráz *ofensivní*. Pak o té rovnoprávnosti musí hovořit jeho sousedé a proto si tyto sousedé musí pořídít stejné válečné prostředky, jaké má Německo. Čím dříve je budou mít pohromadě, tím lépe pro mír a naše děti.

život a instituce

Franta Kocourek:

Lidé v automatu

Málokdy si uvědomíme, jak rychle a jak dalece se mění svět kolem nás. Jeden z podstatných rysů lidské přirozenosti: zapomínat, jak to bylo, ještě nedávno, třebaš včera — a přijímat i velké změny dneška jako samozřejmost. V celé šíři života bychom mohli prokázat tuto vlastnost od oblasti nejvyšších výbojů ducha přes záslužné politické činy až do tak zvaných nížin hmotných zájmů. Ty bez výjimky u každého začínají a u přemnohých také bohužel končí u nejdůležitější instance lidí a jejich dějin: u žaludku.

Instance, u níž, co svět světem krouží, se musili všichni zastavit. Každý z nás, pro sebe sama, ale také pro jiné, pro všechny, kdo chtějí den co den svůj kus chleba. Jednotlivci, kteří se starají jen sami o sebe, otcové rodin, zaměstnavatelé, zaměstnaní, jeden vedle druhého, jeden proti druhému bojuje o každodenní skývu. O ni především usilují politikové, o její velikost a pomazánku. O ni lámou zuby své moudrosti národohospodáři všech vyznání, na ni narážejí jako na nejzákladnější úskalí vášniví demokraté i po zuby ozbrojení diktátoři, vybaveni všemi zmocňovacími zákony, jež si vládcové doveudou vymyslet. O skývu chleba, často i bez pomazánky, ztroskotávají stejně snilkové, směli básníci, mocní myslitelé, až neuvěřitelní proroci nebo vynálezci a jiní tvůrci lidských hodnot.

Z rozsáhlé kapitoly myšlenek, vynálezů, pokusů a zařízení, otáčejících se kolem lidského žaludku, si tu vybíráme instituci, která patří mezi nejpozoruhodnější v tomto oboru od konce světové války. Jídelní automaty. Tato instituce, ryze velkoměstská, nevznikla z teorie, o níž by se přeli odborníci v anketách, jejichž výsledky a důsledky jsou předem určeny a připraveny. Jídelní automat je dítětem života, obyčejné, chcete-li přízemní obchodní praxe.

Také tomuto činu předcházela myšlenka. Ale ani tady nestačil k uskutečnění a úspěchu jen nápad, třebaš výborný. Svědectvím toho je zánik myslím prvního pražského automatu, právě v místech — dnes nejvíce navštěvovaného pražského automatu, Koruny na Václavském náměstí. Musila přijít hospodářská krize, musila se rozšířit na více vrstev velkoměstského obyvatelstva, aby se dostavil obecný úspěch. Jídelní automat je především dítětem své doby. A jejím zájímavým zrcadlem.

Podívejme se do něho.

Velkoměsto v kostce.

To se nedá říci o jiných společenských prostředcích velkoměsta, to neplatí o kavárnách, ani těch nejlacnějších, o restauracích, ani těch nejvíc lidových. Pokud jde o lidi, uvidíte v automatech opravdu velkoměsto v kostce. Setkáme se tu s příslušníky všech vrstev, s vlastníky nejruznějšího kapitálu, padesátihalérem počínaje. Také věkově nejbohatší stupnice: proti kavárně, restauraci, nebo uzenářství je mezi zákazníky automatů i mnoho dětí, přicházejících samostatně, bez doprovodu rodičů.

Připomeňme také, že se nedá o něčem podobném pražským jídelním automatům mluvit v jiných evropských velkoměstech. Svou rozšířeností, oblibou a zařízením jsou automaty pro Prahu stejně příznačnou institucí, jako kavárny, jež svými téměř vědeckými zásobami novin a vysedáváním začínají mít už světovou pověst. Spolu s kavárnami mohou i pražské automaty být zařazeny do vlastenecké sbírky pod titulem „Co

čalo Československo světu“. Marně byste pátrali na příklad v Berlíně po něčem takovém, nepočítáme-li Aschingerovy a jim podobné prodejny, představující co do výběru i cen jen máběh k našim automatům. Jak si vysvětlit, že se automaty neujaly ve čtyřikrát větším hlavním městě Německa, ačkoliv jsou tam pro jejich vznik a udržení předpoklady zdánlivě ještě mnohem příznivější? Je příčinou větší pohodlnost Němců při jídle, nebo jejich hluboce zakořeněná přichylnost k národní instituci, zvané „Stammtisch“? Existence automatu našim nejpodobnějšího, „Quisisana“ na Kurfürstendammu, zavedeného nejvíc na americké zmrzliny, limonády a cocktaily, potvrzuje pravidlo jako slabá výjimka: je to drahý podnik.

Ani v Paříži se nepodařilo automatům pražského typu zapustit kořeny. Z několikaletých zkušeností vzpomínám na pokusy toho druhu jednak v těsné blízkosti Bursy, jednak v Latinské čtvrti, na bulváru Saint-Michel, ve výši medicínské fakulty. Oba podniky si hleděly pomoci reorganisací, ale nepochodily: zákazníci, na něž počítaly, v jednom případě bursovní, v druhém studentský proletariát, chodili ošálit svůj hlad kolem jejich obratných reklam a nápadných portálů, do podniků, které v Paříži plní úkol našich automatů ne tak dobře, ale s poměrným úspěchem: myslím jednak na restauranty, nazvané podle pevných cen za menu „prix-fix“ — ale tam stojí oběd nebo večere v nejhorší kvalitě a nejchudším vypravení s nejmenším zpropitným čtyři franky. Za druhé jsou v Paříži náhražkami našich automatů všechny kavárny. I v největších z nich si kdokoliv může přijít k pultu kovem pobitému a obloukovitě stavěnému a tam si dát bez zpropitného a ve stoje vypít lacinou a podle libosti bílou kávu, sníst suchou, nebo máslem nebo paštikou mazanou nebo šunkou obloženou housku, případně i levné a dobré na tvrdo uvařené vejce. I při nejmenším vydání 75 centimů za šálek kávy a rohlík může skrovný strávník nabýt dojmu, že posnídal. A při vydání dvou franků za kávu nebo mléko, tenký sandwich s máslem a plátkem šunky a vejcem na tvrdo se může domnívat, že se naobědval. Za stejnou cenu pořídí návštěvník pražského automatu víc jídla a lepšího.

Francouz lne ke své tabuli snad ještě více než Němec. A může-li si to jen trochu dovolit, zasedne aspoň dvakrát denně k náležitému jídlu s mnoha talířky a s lahví vína. Láska k domácí tabuli a poklidnému, neuspěchanému jídlu se vším příslušenstvím je dostatečně proslavená u Angličanů, než aby chom se mohli divit skutečnosti, že nemohl typ jídelních automatů zapustit kořeny v Londýně. Tam vycházejí vstříc potřbě levnějšího stravování vedle řady drobnějších jídelen, hlavně restauranty přístupných cen, z nichž je nejrozšířenější podnik „ABC“ s filiálkami po celém Londýně.

Po malé zahraniční vycházce se vraťme do Prahy a jejich automatů.

Opravdu, velkoměsto v kostce. Od časného rána hluboko do noci, obyčejně také až do rána. Všechny sociální vrstvy v neustálém střídání, v němž při bedlivějším pozorování odhalíte určitý zákon, rytmus. Jiní lidé sem přicházejí ráno, jiní dopoledne, jiní v poledne nebo odpoledne, jiní večer a zase jiní v pozdních hodinách nočních.

Trhovci, studenti, kteří si dříve doma vařili na lihovém nebo petrolejovém variči svou snídani nebo si nosili domů svou večeri v hnědém papíře, ale teď přišli na to, že se to — kolem dokola vzato — nevyplatí. Úředníci, snídaň, kterou podávala doma bytná, jim už přestala chutnat a zvyk každodenní ranní návštěvy kavárny začal lézt do peněz, jednoho dne se rozloučili s novinami jako se zdánlivě bezplatným přídatkem k šálku kávy a rohlíku. Od jisté doby je můžete vidět u pultů se zářivým přístrojem Espresso nebo u stolků automatu. Haldu domácích i zahraničních novin, jež opustili

v kavárnách, nahrazuje jediný časopis, za dvacet, nejvýš třicet haléřů. Člověk zvykne na všechno. A tak se po nějakém čase uskrovnělému čtenáři zdá, že jeho list za dvacet haléřů informuje docela tak dobře, jako všechny ty časopisy, které kdysi čítával, aspoň v neděli.

Skupina chlapců vnikla do automatu a prodírá si statečně cestu davem k pultu se zmrzlinou. O kus dál polykají chvatně svůj oběd dívky z blízkých i vzdálenějších kanceláří. Novináři, policejní reportér a jeho fotokolega jsou od rána na nohou, honí pro svůj list případ, ještě nesnídali a na oběd by se sotva dostali, kdyby musili do restaurace. Ale na takovou rychlou posílněnou do buffetu se dá odskočit i v největším spēchu.

Chodí sem obědvat ve tři nebo ve čtyři odpoledne ti, kdo mají do půl třetí kancelář nebo kdo pravidelně skončí svou práci o dvě hodiny později, než zamýšleli. Hle, konečně zvířezili nad časem a usmívají se blaženi nad talířem polévky, z níž se nepřestane kouřit, jak je den dlouhý. Na opačném konci automatu si pochutnávají znalecky na kávě dvě dámy v šatech nejnovějšího vzoru, dámy, jimž by bylo patrně ještě přede dvěma, třemi lety společensky nemožným, zajít před očima všech k pultu a odbýt svou svačinu ve stoje.

Lidská důstojnost za 1 Kč.

Automat je místo, kde se můžete setkat s každým bez obavy, že z toho budou vyvozovány závěry o vaší finanční situaci a podle ní určovaného vašeho postavení na příčkách společenského žebříku. Lidé, kteří si v tomto směru potrpí na svou pověst, nemohou jít do každé restaurace. Musili by se strachovat, co tomu řeknou lidé. V automatu jsou plně zbaveni těchto vážných starostí. Nikdo tu nemůže utrpět na osobní prestiži. S klidem si může objednat svou svičkovou nebo vídeňský řízek pan šéf u stejné prodavačky, jako si objednaly svou polévku se dvěma chleby stenotypistky z kanceláře, v jejímž čele stojí. Mohou stát nebo sedět u stejného stolu a pořádat své rozdílné menu bez nemilých nebo dokonce trapných pocitů. Jídelní automat je loď, kde nejsou různé třídy: na její palubě jsou si aspoň na pohled všichni rovni — a s každým, kdo má třebaš jedinou korunu v kapse, tu zacházejí stejně.

Není vyloučeno, že se vám bude toto zdůrazňování zdát zbytečným. Ale to jen proto, že jste si už zvykli na automaty. Jejich novou sociální platformu jste už přijali za svou, s onou samozřejmostí, o níž byla řeč hned na počátku. Důkazem, že to snad ani pro vás nebylo vždycky tak jednoduché, by se mohla stát vaše vlastní vzpomínka na dojmy z prvních časů stravování systémem sebeobsluhy. V takové jídelně YMCY nebo YWCY, když jste se postavili do fronty podél zábradlí se svým plechovým podnosem a přiborem zabaleným do papírového ubrousku. Nepocítili jste náhle, že to je tak trochu revoluce proti vašim dřívějším restauračním zvyklostem? Nepřistihli jste — třebaš jen zákmit — něčeho podobného studu?

Pokud jde o tu druhou věc, myslíte, že i v jiných jídelnách, než automatech je docela samozřejmé stejné zacházení se všemi zákazníky, jednou Kč počínaje? Ještě před prahem restaurantu se naskytne základní potíž: jedna koruna tu vůbec nic neplatí. Nestačí ani na vstup. Po celé Praze neexistuje restaurace bez zpropitného. A nejlacinější restaurace, lákající do svých místností pod štítem kosa nebo drozda, nabízí menu za tři koruny padesát, s nejmenším zpropitným a bez nápoje záležitost nevyhnutelně čtyřkorunová. Vážim si neobyčejně přátelství několika vrchních a číšníků v pražských kavárnách i restauracích — a nerad bych si kteréhokoliv z nich pohněval. Ale v zájmu pravdy, již musíme vytrvale pomáhat k vítězství, musím konstatovat, že ani v Praze není málo vrchních číšníků, kteří s vámi zacházejí laskavě, vyhovíte-li

všem jejich sugestivně kladeným otázkám, ale zakaboní se zjevně, odmítnete-li moučník nebo zdráháte-li se dokonce objednat si něco k pití. Zákazník, který se nemůže z národohospodářských důvodů odvážit třetího chodu nebo nápoje, musí často pocítit z pohledu, gest nebo úsečného hlasu obsluhujících veličin, že se provinil proti předpokladům, ustáleným v těchto místech.

Slyšíte jistě se mnou námitky restauratérů, kteří ještě nesnížili ceny nebo nepřeměnili své podniky na automaty. Vysvětlují — někdy i přesvědčivě — velkou režii, vysoký nájem, nepoměrně větší pohodlí a jiné výhody i nevýhody u porovnání s automaty. I silnější argumenty by byly slabé proti automatům v nepolevující krizi.

Jsou to hlavně levné ceny, jež dopomohly automatům k rychlému rozšíření a výnosnosti. Ale nejenom ceny. O některých jiných důvodech jsme už mluvili: velký výběr, snadná přístupnost, nepřetržitá služba, zrušení zpropitného.

Jiné důvody jsme jen naznačili. Jeden z nich stojí za rozvedení. Je to otázka lidské důstojnosti při jídle.

Člověk, který nám tu vystupuje do popředí, je zastoupen v každém automatu, a mnohem početněji, než bychom nad tím mohli mávnout rukou jako nad výjimkou, nebo bychom mu sami mohli nějak účinně pomoci. Není to po prvé, co ho sledujeme, byl anonymním hrdinou většiny našich reportáží v tomto listě, zvláště v obrazech bydlení a života na pražské periferii. Jednoho z nich jsme vyvolili z davu a dali jsme mu jméno: Jaroslav Jechl.

Až půjdete do automatu, rozhlédněte se kolem sebe. Uvidíte lidi, o něž nám teď jde. Budete-li mít naspěch a hlavu plnou praktických myšlenek, nebudou vám ničím nápadní. Zaostříte-li na ně svou pozornost, můžete vyčíst z jejich šatů, tváře, nebo pohybu, že stojí nad propastí. A že automat, v němž se — doufejme — bezstarostně občerstvujete před divadlem, nebo po biografu, je pro tyto lidi už bezprostředním okrajem propasti.

Před nějakým časem, snad už dlouhým, dostali výpověď. Někdy čas zápasili o své nové zařazení do výrobního procesu, mezi zaměstnané, užitečné tvory. Po marných pokusech se vzdali. Jedni si uchránili s nadlidským zapíráním ještě nějakou stokorunu z doby zaměstnanosti. Druzí už dávno nemají nic. Pro jedny i druhé je automat vlastně jediným útočištěm ještě lidsky důstojným. Posledním pruhem pevné půdy pod nohama.

Ti, kdo dosud mají nějaké ty úspory, třebaš sebemenší a odsouzené v nejbližších dnech k zániku, stejně jako ti, kdo už mají jenom korunu, kterou vyžebřali po deseti a dvaceti haléřích, mají ještě přístup na palubu, kde bylo za vstupné opravdu minimální zrušeno rozlišování majetkových tříd.

Tady si každý za svou korunu může přinést ke stolu svou porci polévky — a někde k ní patří i krajíc chleba. Proto, že má jen jedinou vyžebřanou korunu, nebo dokonce dvě, mu nikdo neodepře ani čistý talíř, ani slušný příbor. Když sytí na chvilku svůj hlad, nemusí mít nikdo trapné pocity — pokud jimi ještě trpí — že to na něm někdo pozoruje. Prostředí automatu způsobuje, že se ničím jeho sycení neliší od sycení ostatních, těch, kteří jsou na tom s kapsou lépe. Může se s nimi cítit rovným, záleží-li mu na tom, nemusí se odhalit a vystavit nejbolestnějšímu zranění, zranění lidské důstojnosti. Neříká někdo ze čtenářů něco o překonaném, sentimentálním stanovisku?

Ne, tím to nelze odbýt. Každý z nás, ať to přizná nebo ne, lpí na své lidské důstojnosti a bojuje o její zachování. Tato mocná snaha je nerozlučně spjata s pudem sebezachování. Proto je tak nebezpečným příznakem, zlomí-li člověka bída do té míry, že resignuje na svou důstojnost.

Divám-li se pod takovým zorným úhlem na trosečníky

v automatu, zdají se mi nejtragičtějšími herci své doby. Obklopeni do světové války nevidaným přepychem jídel a nápojů, elektrickým a neonovým světlem, rozhlasovou hudbou a zprávami ze všech dílů vysoce civilisovaného a nadmíru kulturního světa, udržují tito moderní hrdinové s napětím posledních sil rovnováhu lidské, společenské důstojnosti, balancující nad propastí hladu a bídy.

Za skleněnou stěnou, již je automat oddělen od pasáže, stojí muž, který byl donucen kapitulovat: nedbá už o masku důstojnosti. Nesnaží se oklamat správkou šatů Společnost, nenalhává ostatním dobře oblečeným, že se mu vede špatně. Jeho oděv je rozbitý stejně jako jeho boty. Jeho oči jsou magneticky přitahovány k divadlu hodování tam, na druhé straně stěny. Nemůže odolat, aby se nepřiblížil co nejvíc. Přitiskl neoholenou tvář ke sklu a civí dovnitř nenapodobitelným pohledem hladového.

Je tomu několik měsíců, stál tam u stolku docela tak, jako ti pánové a dámy. Objednával si. Jedl a pil. Občas potom mohl přijít s vyžebřanými penězi. Dnes nic nesehnal. Neměl na vstupné.

Musil zůstat na druhé straně.

Sociální instituce?

Nesporně.

Automat je sociální instituce.

Bez jakéhokoliv dobročinného úmyslu zakladatelů a podnikatelů, bez subvencí. Pohnutka jejich vzniku nebyla nijak vznešená, ani ušlechtilá: co největší zisk, co nejvýhodnější zúročení investovaného i získaného kapitálu. Podnikatelé, vzdáleni jakékoliv sociální myšlenky, vytvořili sociální instituci. Není to ojedinělý paradox v národohospodářském životě.

Bylo tu již řečeno, že nápad sám o sobě nestačil. Musil se dočkat své doby. A když tato doba přišla, setkal se automat jako instituce s rychlým porozuměním. Jeho podnikatelům a majitelům se začalo vést znamenitě, protože se lidem začalo vést špatně. Stále širší je okruh zákaznictva, jež mu zůstane tak dlouho věrno, dokud se kola trochu opravdověji neroztočí, a bychom užili oblíbené vládní metafory.

Automat je sociální institucí z několika důvodů. Způsobil radikální pokles cen stravování ve velkoměstě. Především jeho vlivem se řada pražských restaurací přizpůsobila aspoň do jisté míry oslabené kupní síle nejširších vrstev zákaznictva. Řada jich se proměnila na „lidové jídelny“, protože název „restaurace“ začal mít zvuk odstrašující splasklé kapsy. Ale tato z přinucení demokratická proměna nepomohla, jak od ní bylo očekáváno. Konkurence automatů byla a je mnohem silnější. Ohrožuje i nadále všechny pražské restaurační podniky, pokud nepočítaly s finančně slabou a nejslabší klientelou. Stlačený a všelijak seškrtaný rozpočet je a bude i nadále rozhodujícím důvodem pro automat, proti restauraci, i levně.

Nepopíratelná láce, zvětšovaná ještě zrušením zpropitného, není jediným sociálním důvodem. Neméně silný důvod jsme uvedli v předcházející kapitole o lidské důstojnosti, kterou lidé v automatu mohou za nepatrný peníz zachovat před jinými i sami před sebou, což je někdy ještě důležitější. Mnohé z nás automaty zbavily nepřijemností sice menších, ale citelných: někdy z časových, jindy z peněžních důvodů nemohou lidé zajít do restaurace na oběd nebo na večeři. Východiskem z takové situace bývala před objevem automatů uzemňování, v případech nemajetnějších požívání něčeho koupeného z uzemňování někde v ústraní, v parku, nebo zapadlejší uličce. V každém člověku, který se vyskytuje ve větších houfích, jako ve velkoměstě, je uložen pocit studu, má-li se sytit před ostatními, na ulici. V tomto pocitu je vedle prvku společenského zúčastněn prvek estetický, od společenského neodlučitelný.

Ale ještě jeden silný důvod pro zařazení automatů mezi sociální instituce: kdo jde na polévku do některého z pražských káveřů, patří mezi vyřazené, každý to na něm vidí. Stejně je označován člověk, který žádá na udaném místě o polévku nebo oběd s poukázkou některé oficiální sociální instituce. Je poznamenan, kdo jí v některé z nocleháren, jež jsme spolu prohlédli. Je poznamenan, kdo obědvá v jídelně Armády spásy, kde není zvlášť lacino. I lidé odbývající nebo maskující svůj oběd nebo večeři v mlékárně, jsou v nevýhodě proti nim, kdo jdou do automatu.

I ten, kdo má méně peněz, než je třeba na oběd v Armádě spásy, i ten, kdo má jedinou korunu, je v automatu stejným penem jako ostatní. Nikdo na něm nic méněcenného nepozná. Nikdo na něm nežádá legitimaci nebo poukázku nebo jiné znamení sociálního pádu. Se svou korunou v kapse je před slečnami v úhledných čepečcích partnerem rovnocenným komukoliv. Nemusí se cítit ponížným, zavázaným, nemusí být vděčným a tvářit se pokorně nebo prosebně, jako k zemi přišlápnutý tvor.

Že je automat podnikem sociálním proti své vůli, shodou okolností, je nejlépe vidět na tom, jak jejich majitelé platí personál. Bylo o tom již mnoho psáno v denních listech. Zopakujme to hlavní jedinou větou: měsíční plat prodavaček se pohybuje od jednoho sta padesáti do tří set korun, ke stravě — ale to není strava, kterou podávají zákazníkům: jsou to jednak zbytky, jednak zvláštní strava, horší kvality a horší přípravy, i zvláštní, lacinější buchtý se pečou pro personál. Při rychlých obrátkách velkoměstského života a veliké, stále stoupající frekvenci v automatech je to práce vysilující.

Automat je ovšem sociální institucí jen v jistém slova smyslu. Neznamená přes všechny chvály, které jsme tu přiměli, nějaké podstatné řešení žaludečního úseku sociálního problému. Není vlastně ničím jiným, než jednou ze záplat, jimiž se na čas ucpávají trhliny v trupu ohrožené lodi. Je kromě toho zajímavým příkladem, z něhož by si mělo vzít poučení mnohem rozvětvenější, soustavnější a přece v cenových výsledcích méně úspěšné lidové družstevnictví, sociálně-ekonomické nevyjímaje.

Z přírodopisu automatů.

I když zůstáváme na půdě Prahy, přesněji řečeno jejího centra, není to malý svět, svět automatů. Nahlédněme v této závěrečné kapitole do jejich přírodopisu. Je to džungle dosti spleťtá, snad se podaří naznačit to, i když nelze pouštět se do podrobnějšího rozboru.

V Praze je asi dvacet pět automatů velkých a větších, těch menších je mnohem víc. Podle jakosti jídel, podle jejich druhů, cen a uzpůsobení se rozdělují na několik kategorií. Nemůžeme je uvádět ve spojení s určitými firmami, protože by se zdvihly k právníckým protestům proti našemu oceňování jejich třídy v jídle i zákaznictvu. Vedle několika málo prvotřídních automatů, jejichž jména váš zkušený jazyk jistě uhodne, jsou podniky druhého, třetího i nižšího řádu, takového, že není radno, aby se v nich pokoušeli o nasycení majitelé málo odolného žaludku.

Jsou automaty, kam chodí jen tak zvaní lepší lidé a kam jen náhodně zapadnou nevěstky, pasáci a jiní synové pražského podsvětí. A jsou automaty, kam zase naopak jen náhodně přijdou příslušníci majetnějších a uhlazenějších tříd. To nemusí znamenat, že se v automatech oblíbených podsvětím špatně jí. Jeden z nich, blízko Prašné brány, může v jakosti potravin a nápojů klidně soutěžit s jiným, společensky renomovaným automatem, také blízko Prašné brány. Jsou automaty, kam chodí ve dne slušnější obecnost a chudáci, kteří nemají na zpropitné — a večer po biografu je tu zastoupeno jen podsvětí, náhodou také z okolí Prašné brány.

Do některých automatů chodí s oblibou trhovci, do jiných studenti a úředníci, jinam nejhudší nevěstky, a zase jinam ty lépe a nejlépe placené, na první pohled nerozeznatelné od společností distinguovaných dám a pánů.

Mezi kmenové obecnostvo jistých automatů patří šoféři ze štaflů. A když nemůžete narychlo sehnat autotaxi na číse stanoviště, zatelefonuje s důvěrou na příklad do automatu naproti Masarykovu nádraží, nebo do Rokoka na Václavském náměstí, kde také rádi svlažují svá vykřičená hrdla kameloti. Naproti Masarykovu nádraží najdete v automatu ráno snídat lidi, kteří jezdí za prací. Byly doby, kdy sem chodili flamendři po flámu, ale už přestali: zmizeli jako ponorná řeka. Jsou automaty, kde by při volbách dostali naprostou většinu ovocnáři a zelináři, v jiných by to vyhráli muži spojení s Bursou. V některých automatech mají speciality: tady kávu, na příklad v Koruně, jinde polévky — nejvíce a nejlepší se dostanou u Beránků, kde lákají také jiným magnetem, deset deka masné sekané za bezkonkurenční cenu šedesáti haléřů. Měli byste vidět ty obrovské návaly v poledne a večer! Tady na příklad správa netrpí hladové, kteří nemají ani těch šedesát haléřů a okukují žádostivě zbytky, jež v jiných automatech — také ne ve všech — nechávají na pospas těm nejubožejším.

Odborníci, zasvěcení do života pražských automatů, mají ještě různá jiná dělítka. Jedno z nich rozlišuje automaty na takové, kde je vyloučeno něco vzít, právě jako u Beránků, kde vzhledem ke zmíněným návalům zavedli teď trojnásobnou kontrolu placení. Za druhé automaty, kde je při jistém důmyslu a obratnosti možno doufat v určitou kořist. Pochopíte, proč nebudu jmenovat tuto druhou, ani třetí kategorii, kde jsou hladoví a trochu slušně oblečení chudáci přímo svádění, aby si trochu přilepšili, jako v jistém podniku na Příkopě. Do jistého automatu, navštěvovaného pro jeho poměrnou drahotu zámožnějšími zákazníky, chodí také někteří staří páni proto, že z jeho galerie mohou okny pozorovat ruch na plovárně a hezká děvčátka v plavkách. Galerie tohoto skvělého automatu je totiž umístěna nad basinem. Tři automaty jsou specialisovány na rybí jídla, nejlacinější polévkou počínaje a nejdražší lahůdkou konče. Na Václavském náměstí, kde je soustředěno nejen nejvíce biografů a kaváren, ale také automatů, mají v jednom automatu za korunu imposantní porci brambor, v jiném topinky nebo cmundu, syrové brambory opékané na česneku, v jiném bramborové placky a gulášové polévky, jinam se putuje za vrchovatým talířem čočky nebo hrachu. To všechno se dá pořídit za šedesát haléřů až za korunu. Vzpomeňme při této přehlídce, že byl ve Spálené ulici blízko kostela automat, kde každý, kdo si objednal šálek kávy, dostal k němu zdarma jedny noviny. Věnujme tu posmrtnou vzpomínku také Elektroautomatu v Panské ulici. Ten, inspirován průmyslovou racionalisací, prodával obědy na běžícím pásu.

Do automatu Lucerna, uvnitř — tam byly po prvé zavedeny píchací lístky — se chodí na šunkové flíčky a opékané párky, ale to jsme už ve vyšších finančních polohách, od koruny padesát za porci knedlíků se zelím nebo omáčkou k třem korunám padesáti za maso s přílohou a dál a výš. A čím výš, tím více ztrácíme zájem na pozorování, protože tady začínají už restaurační ceny. Baťa chtěl podávat v automatu, umístěném v nejvyšším patře svého obchodního domu, nejlacinější pražské obědy za dvě koruny. Říká se, že mu paragrafy zne-možnily uskutečnit myšlenku.

Snad jsem nezapomněl nic podstatného. A tak se můžeme rozloučit se světem pražských automatů, který sahá od Beránků s přejtem deset deka za šedesát haléřů — až k Lipper-tovi, jemuž denně dovážejí lahůdky letadlem z Francie a odjinud.

dopisy

K debatě o Hlinkovi a Slovácích

Vážená redakce!

Nejcennější při zatímní výměně názorů o Hlinkovi a ludáčích jest, že se ponejvíce ozvali Slováci a pak lidé, kteří dobře Slovensko znají a také jednotlivé tamní osobnosti. Proto správně odmítl starý Slovák názory Vilinského, které velmi často ve slovenských věcech pokulhávají. Sám si každé takové debaty bedlivě všímám, poněvadž jsem za devět roků svého pobytu i práce na Slovensku něco zkusil a také poznal. Zdálo se mi, že Slovák z parlamentních kruhů, který vlastní debatu zahájil, trochu ostře razil své soudy o Hlinkovi, což dobře vystihl starý Slovák, který však v zásadě se svým předchůdcem vyslovil souhlas. Smutné jest, že na vyjasnění problému Hlinkova v minulosti a za války se volá soud. Což není na Slovensku odvážného muže, který by objektivně ty doby dovedl veřejně pérem posoudit? Opravdu musí vše býti na Slovensku vyjasňováno soudem, který má zastoupiti zatím objektivního historika aneb kritika? Vskutku dosud se tak na Slovensku dalo a to jak v dobách minulých tak také po válce. Na př. klepy s falšováním Martinské deklarace byly opravdu uvedeny na pravou míru a vyjasněny soudem a to dokonce několika soudy, ale nejpádněji a to definitivně za procesu Tukova.

Domnívám se, že soud o Hlinkovi, pokud se týče jeho politického postoje, jak ho vyjádřil starý Slovák, jest správný. Jeho politika jest určována mnohem více citem než rozumem. Jen tak mohl míti na Hlinku vliv Jehlička, jen tak mohl býti v očích Hlinkových Tuka všim a jen tak jest nyní oblíbencem Hlinkovým K. Sidor, který si ve své protičeské zaujatosti mnoho nezadá ani s Jehličkou a ani s Tukou. Snad nedosahuje zatím výše jejich intelektu a také odvážné smělosti. Jest opravdu zajímavé, že právě takoví mužové dovedli si získati na Hlinku velký vliv. Jen se podívejme, kdo všechno od Hlinky na Slovensku postupem času odpadl, byť byl kdysi i na vedoucích místech strany? Všechno to byli — až na malé výjimky — mužové, kteří nechtěli stavět ludáckou politiku na nepřičetné protičeské nenávisti aneb zaujatosti, zatím co na druhé straně až do nemožnosti držel Hlinka ty, kteří právě na té protičeské nenávisti založili vše, ať zjevně aneb tajně. Jest opravdu pro posouzení Hlinkova profilu zajímavé, jaké osobnosti přijal a přijímá do své strany a to hlavně pokud se týče minulosti těchto lidí. A Hlinka plnými ústy se za ně bude dnes bít, vydávat je za správné Slováky, ale při tom nepovažuje za Slováky ani Hodžu, Déreera, Hrušovského, Ivanku atd., třeba jsou to vesměs mužové, kteří již v minulosti slovenské něco znamenali a kteří také pro svou slovenskost před převratem i za války leccos riskovali.

Jest opravdu hodně temných a nejasných míst v politickém a národním životě Hlinkově. Ale já se domnívám, že jsou to období, kdy Hlinka podlehl tomu aneb onomu vlivu oportunistů, kteří byli kolem něho a kteří mu tak anebo onak radili. Když na př. přišel na martinské shromáždění v říjnu r. 1918, tu se dostal do prostředí zcela jiného, které také hned mělo na jeho citovost velký vliv. Správně soudí také starý Slovák, že Hlinka se považuje za vůdce Slováků a chce jím již zůstat, poněvadž ví,

že nic jiného mu již nezbyvá. Církevních hodností, po nichž kdysi až neúměrně toužil, již nedostane a tak mu zůstává jen politika, která mu dodává patřičné smělosti vůči všem a to jak vůči svým církevním nadřazeným hodnostářům tak také vůči nadřazeným vládním hodnostářům. Když Hlinka může jedněm anebo druhým ukázati svou mocenskou superiotu, opřenou o jeho nespornou popularitu mezi lidem, tu jest asi na vrcholu blaženosti. Tak tomu bylo při přibinovských oslavách — lépe řečeno ostudách — v Nitře a tak tomu jest všude i jinde, ba i na katolickém sjezdě. Hlinka před sjezdem i za sjezdu vystupoval všude hodně samostatně a nerad se dostával do stínu různých svých nadřazených hodnostářů. S tím se musíme již u Hlinky smířiti jako se musíme s leccíms smířiti na př. u dr. Kramáře a jiných starých lidí, kteří jsou na stará kolena hodně umínění a neústupní.

A jak tedy jest to s tou ludáckou vládností? Považuji za správné, že nebyli ludáci přibráni hned do vlády a že slovenští vládní činitelé radili, aby byli dáni trochu k ledu, kde by se zchladili. Slovenští ludáci musí dojít k přesvědčení, že to jde i bez nich a že v tom případě, když by měli býti účastni na vládě, musí si uvědomit, že musí s ostatními spolupracovat a že nesmějí býti vládními v Praze a oposičnickými na Slovensku, jak tomu bylo v jejich vládní éře za doby panské koalice. Škoda však, že ve straně ludové ve volbách byli zatlačeni do pozadí aneb vůbec vytlačeni politikové, kteří byli rozumní a kterým záleželo na dobré československé spolupráci. Místo nich přišli do sněmovny se Sidorem lidé, kteří budou chtít vždy každou československou spolupráci mařit. Vždyť Sidor veřejně před volbami napsal, že raději čestnou smrt než čechoslováctví. A prosím ani Hlinka a ani Vilinskij ho za to nepokárati. Či snad o tom nevěděli?

Na slovenskou politiku musíme se dívati reálně a především beze všeho romantismu, i kdyby nás k němu krásné slovenské hory sváděly sebe více. Slovensko potřebuje zdravé, rozumné a cílevědomé politiky, která by učila slovenský lid, jak se musí dívati na stát a jak se musí dívati na národ a především na ty, kdož ten národ představují aneb chtějí představovat. Dobrá vládní politika musí svými počiny posilovat i ve straně ludové především ty činitelé, kterým záleží na dobré československé spolupráci. Jinak pikle takových Sidorů, kteří mají nesporný vliv na Hlinku, nebudou tlumeny. Dobrá vládní politika musí na Slovensku posilovat především ty směry, které mají radost, když se něco podaří a nikoliv ty, kdož mají největší radost z každého československého vládního i jiného neúspěchu. Takových lidí by se měla slovenská politika bez rozdílu co nejdříve zbavit. Žel že právě ve straně ludové jest takových politiků nejvíce; nemohu si pomoci a musím činit za to odpovědná právě A. Hlinku. — Správné mu to nepřimo nedávno napsali američtí Slováci, když si stěžovali, jak jsou Slováci tu u nás doma přepolitizováni a nedbají kultury a hlavně kulturních styků se Slováky americkými, k nimž přicházejí jen s politikou a to štvavou a pro peníze. Jinak jich neznají!

Fr. Loubal

K dnešnímu číslu jsou přiloženy šekové vplatní lístky poštovní spořitelny. P. T. odběratele, kteří již předplatné poukázali, prosíme, aby si vplatní lístek uschovali pro příští poukaz.
Administrace

DOM

DOPISNÍ PAPIR
DENNÍ POTŘEBY

100 listů normalisované velikosti 210×297 mm • 100 obálek 105×215 mm s vložkou z hedvábného papíru • Zvláště levný, přesto však jemný a reprezentační dopisní papír • Ve velmi vkusné krabici za Kč 38.—

KAREL KELLNER, PRAHA • VÁCLAVSKÉ N. 61 • DLOUHÁ TR. 17